

З ВІТ ДИРЕКЦІЇ

Ц. К. II. гімназії в Коломиї

за рік шкільний

1901/1902.

З м і с т:

1. Наукова частина — Михайло Рибачек: Льогічна будова математичних доказів.
2. Урядова частина — Директора.

■ НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ФОНДУ ■

В Коломиї 1902.

З друкарні Михаїла Білоуса.

Min. Spr. 30° F

ЛЮГІЧНА БУДОВА МАТЕМАТИЧНИХ ДОКАЗІВ.

Наука математики є так давною, як існує взагалі. Вже в старинні Єгипетті, Греки і Араби займалися своєю галуззю науки. По оповіданню Геродота наймогучішою понукою, займати ся геометриєю, були для Єгиптян періодичні виливи Нілу, що, затираючи границі великих просторів, на які Єгипет був поділений межі мешканців, приневолювали їх, щорічно вимірювати і відповлювати єї границі.

Греки цінили свою науку високо, так задля її змісту, як і задля образуючого впливу, який она виконувала на уми молодежі. Деякі найдавнійші учителі грецькі були свої гадки, що математика робить ум ученика спосібнішим, лекше познавати кожду галузь науки. Доказом цього могла би бути напись, що мала находити ся над входом до научної салі славного Платона: „Μηδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσείτω“.

Справдіши знане геометричне починається „Елементами Евкліда“, що жив окото р. 300 р. перед Хр. Ся книжка причиювала ся безперечно в знанії мірі до розвою молодечих умів і завдяки саму призначено геометрії так важне становище в школінній науці у всіх цивілізованих народів.

Геометрія старинних взагалі містила в собі завязки ниніших дослідів геометрії аналітичної і синтетичної; кроме цього була органом загальної науки о величинах і заступала Грекам нинішній алгебру.

Математика сама в собі представляє науку незвичайно спосібну до розвивання ума. Розбуджений змісль спостерігання і порівнювання приводить молодий ум до витворювання ідеальних форм геометричних, до винищування відношень поміж ними а навіть до побудження певної спосібності творчої, так важкої в науці і в житті. Відірвані і на позір сухі твердження розбуджують при справжньому викладі цікавість і способлять

ум до самостійного уживання власних сил. Математичні правди поєднують єю висність над логічними, що майже на кождім кроці можна легко показати їх безносереднє примінене в науці і штуці.

Рівнож і метода викладу математики є не менші важливим чинником в образовані умових сил і розбуджуваніо самостійності.

Систематичний виклад арифметики є збором правд, уложеніх після певного имену. Підставою цього збору, підвалинами цілої будови математичної є дефініції або очерки, основи або аксіоми і постулати. До правд доходимо в математиці при помочі конструкцій і розумовання і виражаемо їх при помочі тверджень.

Дефініції в математиці, а особливо в геометрії, є типом дефініцій наукових. Відділюють они різко предмет слідженний від будь-якого іншого, не допускають жодної двозначності, а в розвою викладу є неохитною основовою, що на ній опирається ціле сліджене. Дефініція генетична і взагалі велика конструкція мусить основувати ся на певних задоволеннях або основах, якими є аксіоми і постулати.

Основи або аксіоми суть то, як звісно, загальні суди, що їх правдивість є безносереднє очевидна. Основи, що дотичать рівних і нерівних величин, як також з них виникаючі твердження о рівних і нерівних величинах, мають незвичайно важливе значення в математиці.

При помочі цих основ і тверджень, так в переводженню доказів як і в розвязуванню задач, відбуває ся зустріч поодиноких судів (преміс, аргументів) або тверджень з собою на те, щоби одержати нові твердження.

Даний уклад основ творить характеристичну ціху укладу геометричних правд і в тім значенні основи Евкліда творять ціху своєї геометрії, яку викладає ся в школах по нинішній день. Інший уклад основ є іншина система основних правд, що очеркують істноване засадничих творів, може бути підголовою нового укладу тверджень, що творять іншу геометрію, відмінну від Евклідової.

Не входимо ту в розбір питання, чи уклад інших основ є взагалі можливий зі становища досвіду; — скажемо лише, що математики, як: Ріман, Гельмгольц, Кляйн, Лобачевський і інші, такі уклади видумали і збудували на їх підставі пові

геометрії, відмінні від геометрії Евкліда. Ті слідження довели лише до поглублення підстав науки геометрії, до пояснення основної ролі основ аксіомів, однак не знесли цілком геометрії Евклідової, що полягав у на все підставою геометричної науки.

Найважливішою і найбільш розвиваючою умі сутню математики є перепроверюване доказів і розвязуване задач. О значенні педагогічнім згаданої сути ми говорили вже вище, ту пояснимо в який спосіб ту суть подавати ся новини.

Взором для викладу геометрії була через довгі віки геометрія Евкліда. Безсмертне ділоalexандрийського математика було предметом подиву в старині і в новіших часах, не лише з огляду на богатство змісту, але і з огляду на уклад і методу викладу. Найбільші учени, як Пітона і інші, заправлялися на тій геометрії до наукових дослідів, а і в іншійшій книзі книги „Елементів“ Евкліда з меншими чи більшими змінами служать за підставу науки геометрії. Ті книги містили в собі все, знані в тім часі найважливіші твердження пляніметрії і стереометрії, під зглядом знова строгости доказів вдоволювали найбільші вибагливі вимоги логіки. На передніх книг були дефініції і основи, відтак ряди тверджень, висказаних ядерно і доказаних методом синтетичною при помочі конструкції і розумування, основаного на правдах, передніх узnanіх. Цією тих доказів є переконуюча сила, що усуває всякий сумнів щодо послідного висліду. Бо кожний доказ, се ланцуз конструкцій і розумувань, повязаних логічно і ведучих консеквентно до цілі.

Метода Евклідових доказів є переважно синтетична, в деяких случаях застунає її метода „доведення до недоріг“ (*reductio ad absurdum*), що є частином случаєм аналітичної методи. Сю методу примінювано до геометричних сліджень від часів Платона, однакож для греків умів не вистарчувала, наколи ходило о доказанні твердження. Но доказ, переведений дорогою аналітичною, перепроверджувано розумуване в напрямі синтетичним.

О доказі.

Конечним усівем кожної строгої науки, отже і математики, є, щоби веї поняття, що в ній містяться, були, о скілько

можна, ясні і виразні, заразом, щоб і всі відношення понять т. е. суди, твердженя, нею обняті, були узасаднені і доказані, які правди певні і безсумнівні. Сю другу задачу сповняють в математиці докази.

Доказ є доказанем правдивости або ошибочности суду, на основі иных судів, що вже узнаті за правдиві.

Такими правдивими судами є в математиці основи, що не вимагають жадних доказів і. пр., що цілість є більша від своєї частини, що дві величини рівні третій суть собі рівні, і постуляти с. е. задачі, котрих виконане є так можливе, так ясне, так очевидне, що не підлягає ніякому сумніву її трудності, пр. продовжене даної простої, нарисоване кола даним лучем.

Від основи і постулату ріжнить ся тверджене (theorema, thesis) то є суд, котрого правда має бути донерва доказаною.

До кожного доказу входять три слідуючі чинники:

1. тверджене, що має бути доказане (conclusio).

2. основи доказу (argumenta), на котрих, як на своїй підставі, опирає ся доказ.

3. сила доказу (poteris probandi), що залежить з одної сторони від неоспоримої правди основ доказу, а з другої сторони від логічного способу розумовання т. є винноважування висліду з основ.

Твердженя математичні які суди умовні, суть або виразно реченнями зложеними з передника і слідника або дають ся по найбільшій частині на такі речення переміннити.

Передник подає заложене а слідник тверджене, котре має ся доказати, або тезу.

З відношення заложення до тези випливає, що теза лише при умовах, висказаних в заложенню, є правдива, що отже всі усілія, що містяться в заложенню, мусять бути ужиті до доказу, бо в протиліті случаю або тверджене не дасть ся доказати або треба було поставити тверджене загальніше.

Наколиб ми на примір при доказах тверджень о рівнораменних трикутниках, заложеня, що два боки суть рівні, до доказу не ужили а таки тверджене доказали, то сі твердженя були би важні для всіх трикутників, а не лише для рівнораменних.

З далого твердженя можна утворити нове тверджене відвернене, наколи на місце передника положимо слідник, а передник зробимо тезою. Тверджене відвернене буде лиш тоді правдиве, коли передник і слідник суть рівнозначні, отже лиш

тоді, коли слідник не може мати іншого передника, і на відворот, коли передник, яко причина, не може мати іншого наслідку крім сего, що є виражений в сліднику. Пр. тверджене: „Коли в трикутнику всі кути суть рівні, тогди і боки суть рівні“, можна відвернути, бо рівнож є правдою, що наколи в трикутнику всі боки суть рівні, то також і всі кути суть собі рівні.

Заключеннями називаємо в математиці такі твердження, що суть або з твердженнями, безпосередно перед ними доказаними, тотожні, або по частини іншими словами висказані, або твердження, що стоять до тамтих в відношенню підрядності. Сі твердженя виводимо отже з попередніх при помочі безпосередніх заключень і звідси походить їх назва.

Пр. з твердження: „Два трикутники суть пристайні, наколи мають по два боки відповідно рівні і кути між ними замкнені рівні“, випливає заключене: „Два трикутники прямокутні суть пристайні, наколи мають обі прямки відповідно рівні“.

Роди доказів математичних є ріжні, з огляду на способи, якими они доводять до правди.

1. З огляду на хід розумовання доказ є або аналітичний або синтетичний.

2. Після ріжної задачі, яку доказ має сповнити, може він бути або доказом вирост або не-вирост є. є анафотичним.

3. Після ріжного значіння доказу для правди, се є після ріжного відношення доказу до повної правди, доказ є або предметовий т. є цю основує ся на самій правді, отже доводить до повної безсумнівної правди, або основує ся на розумовім здогаді о суті речі, отже доводить до імовірності. Такі докази імовірності суть двоякі: або суть доказами з індукції, або та-кож доказами зі схожості се є. з анальтої.

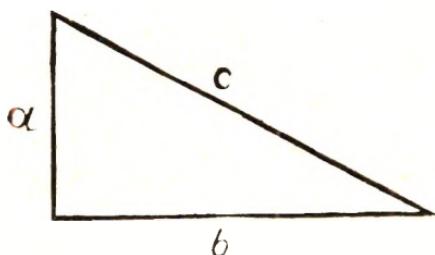
Доказ аналітичний і синтетичний.

Доказ аналітичний (завертаючий, regressiver Beweis) зачинає від твердження, що має бути доказане, і вертає ся до заложень, до основ доказу, судів що раз дальших і загальніших, аж дійде до правд, передше доказаних, або до основ, то є до правд найвищих, що не підлягають вже ніякому сумніву. Є се отже дорога від наслідків до заложень.

Доказ синтетичний (поступаючий, progressiver Beweis) на відворот, зачинає від правд загальніших, що не підлягають

вже ніякому сумніву і поступає постепенно до понять і судів що раз більше частин, аж дійде до твердження, котре мав доказати. Є се дорога від залежень до наслідків.

Майже кожде тверджене математичне можемо доказати обома способами.

Приміром доказ знаного з тригонометрії рівняння $\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$, що основується на твердженні Пітагора $a^2 + b^2 = c^2$ і дефініціях $\sin \alpha = \frac{a}{c}$ і $\cos \alpha = \frac{b}{c}$ можемо перевести двояко:

Доказ аналітичний:

$$\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$$

$$\left(\frac{a}{c}\right)^2 + \left(\frac{b}{c}\right)^2 = 1$$

$$\frac{a^2}{c^2} + \frac{b^2}{c^2} = 1$$

$$a^2 + b^2 = c^2$$

Доказ синтетичний:

$$a^2 + b^2 = c^2$$

$$\frac{a^2}{c^2} + \frac{b^2}{c^2} = 1$$

$$\left(\frac{a}{c}\right)^2 + \left(\frac{b}{c}\right)^2 = 1$$

$$\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1 \text{ q. e. d.}$$

Подібно тверджене з арифметики, що логарифм добутка є рівний сумі логарифмів його чинників, можемо також доказати в двоякий спосіб:

Доказ аналітичний:

$$\log a = \log b + \log c$$

$$10^{\log a} = 10^{\log b} \cdot 10^{\log c}$$

$$10^{\log a} = 10^{\log b} \cdot 10^{\log c}$$

$$a = b \cdot c$$

Доказ синтетичний:

$$a = b \cdot c$$

$$10^{\log a} = 10^{\log b} \cdot 10^{\log c}$$

$$10^{\log a} = 10^{\log b} + \log c$$

$$\log a = \log b + \log c$$

Конечним є примінене аналітическим твердженням тоді, коли не можемо докладно доглянути причин повстання даного твердження. Синтетичної знова методи треба ужити, коли хочемо вивести з доказаних тверджень заключення або нові твердження

В геометрії Евкліда уживає ся переважно методи синтетичної, а в геометрії аналітичній методи аналітичної.

Нозаяк майже всі докази в геометрії Евкліда суть синтетичні, проте розважимо подрібно їх суть і будову.

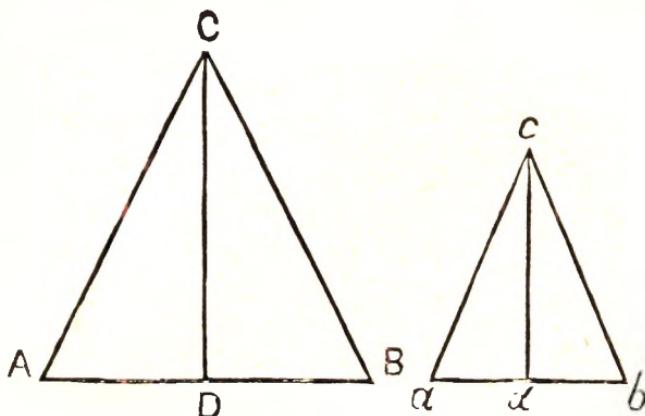
Доказ синтетичний, що також зве ся доказом через дедукцію, с, як знаємо, доказом, що в нім правдивість якогось суду виводимо з правдивого суду загальнішого. Тими загальнішими судами, іменно в геометричних доказах, є без виїмки основи і безпосередно з них випливаючі твердження о рівності і нерівності. Но причині, що єї основи і твердження, в відношенню до тверджень, що мають бути доказані, не суть безпосередно, але в висьому, а навіть в найвищому степені надрядні, не можна майже ніколи вперед означити, з якої основи або твердження дастъ ся випровадити тверджене, котре маємо доказати. Тому то в жадім геометричним доказі не стойть та основа або тверджене, яко суд висній, на першім місці, лише доперва по інших основах доказу, котрі вказують самі на відповідну основу або тверджене. Нозаяк кромі сего в тих доказах суд низший складає ся найменьше з двох тверджень, якими доказ зачинає ся і які найчастішіше єще треба доказати, проте доказ не є безпосереднім виводом тези з відповідної основи або твердження загальнішого, лише перетворенем твердженя, що від него доказ починаємо, на тезу, при помочі одної або більше основ, або тверджень о рівності і нерівності.

Так приміром доказ твердження: „В подібних трикутниках відношене підстав е рівне відношенню висот трикутників“ повинен звучати оттак:

Коши дві величини суть рівні тій самій третій, то все суть між собою рівні. Так відношене підстав подібних трикутників, як і відношене висот є рівне відношенню двох відповідних боків, перше по причині залеженя, друге по причині подібності трикутників, що в них висоти суть боками. Звідси заключене, що відношене підстав подібних трикутників є рівне відношенню висот.

В тім доказі є очевидним, що тверджене, котре маємо доказати, є виведене з загальнішого твердженя.

В геометрії переводимо сей доказ в сей спосіб:

Покликавши ся на заложене $\triangle ABC \sim \triangle abc$, зачинаємо доказ від твердження, що відношене підстав в рівні відношенню відповідних боків трикутників

$$(I) AB : ab = AC : ac.$$

Шукаємо даліше другого твердження, що при його помочі можна би се перше тверджене, по приміненню якоєсь основи або твердженя рівності, перетворити на тверджене, яке маємо доказати: $(AB : ab = CD : cd)$. Знаходимо се в твердженю, що відношене висоти згаданих боків є рівні відношенню висот:

$$(II) AC : ac = CD : cd.$$

котре то тверджене доказуємо на підставі подібності трикутників $\triangle ACD \sim \triangle acd$. Доперва порівнане сих обох тверджень вказує нам, що, хотічи перше тверджене при помочі другого не перетворити на тезу, мусимо ужити основи: „дві величини рівні третьій суть собі рівні“ або: „рівні величини можемо поставити на місце рівних їм величин“.

Та форма доказу є перетворенем твердження, що ним доказ зачинаємо, через інші твердженя, при помочі основ, на тверджене, котре маємо доказати.

В наведенім прямірі виникає теза з першого заключеня, в довших доказах поступаємо знова з заключенем в той сам спосіб, як з твердженем, що ним доказ починаємо, і повторяємо се так довго, доки не одержимо твердженя, котре маємо доказати

З тої будови доказу випливає, що при переводженню доказів треба за першу основу доказу ужити твердженя най-

подібнішого, о скільки можна, до тези. Чим подібніше се тверджене, тим менше потребуємо його перемінювати, щоби одержати тезу.

Твердженя могуть бути подібні змістом і формою. Змістом суть подібні, коли містять в собі деякі ті самі величини. Отже не лише, коли перше говорить о кутах, то і друге, перше о лініях, то і друге також, але і деякі ті самі кути або лінії мусять в обох твердженях находити ся. Чим більше мають рівного змісту, тим більше суть подібні.

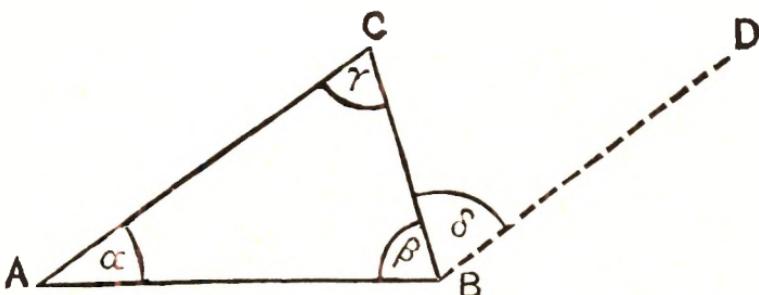
Формою знова суть подібні або і рівні, коли, математично написані, показують подібну або і рівну математичну будову. Пр. коли перше має форму рівняння, то і друге; коли перше є написане в виді пропорції, то і друге так само.

Наколи за ужитем двох основ доказу і відповідного аксіому або твердженя рівності має виплинути заключене, згідне з тезою, то в другій основі мусять бути всі ті скількості, що суть в тезі, а когти нема в першій основі, і на відворот все ті, що є в першій основі, а в тезі не находяться. Скількості з тези, що находяться в першій основі, мусять бути в другій основі: — бо з відкіля би взялися в заключенні, коли їх не було ні в першій ні в другій основі. — Скількості знова першої основи, що не находяться в заключенні, мусять по раз другий міститись в другій основі, бо в математиці можна усунути якусь величину через таку саму або рівну при помочі відповідного аксіому або твердженя. З того випливає, що задля пізнання змісту другої основи, треба першу порівнати з тезою і зауважити, чим они ріжнятися, бо звісний зміст другої основи наведе дуже легко на саму основу доказу.

Маючи вже обі основи, порівнююмо їх зі собою і з тезою щоби пізнати, яким то аксіомом або твердженем рівності чи нерівності дадуться обі основи отримати в сей спосіб, щоби скількості, що їх в тезі нема, усунути, а поліпшити лише ті що в тезі находяться.

Се порівнане вкаже потребу примінення відповідного як-
сіому або твердженя: твердженя рівності тоді, коли обі основи висказують якусь рівність, твердженя нерівності тоді, коли обі або лише одна основа виражає якусь нерівність.

Так пр. тверджене, що сума кутів в трикутнику рівнає
ся $2R$, доказуємо оттак:

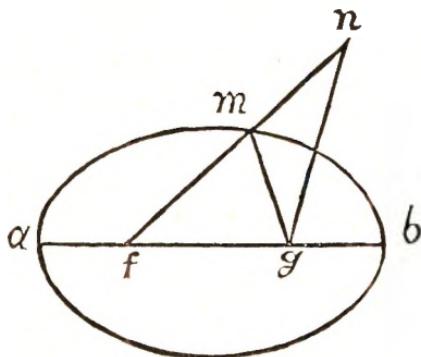
По написаню тези $\alpha + \beta + \gamma = 2R$ шукаємо твердження найбільше подібного до тези. Таким є твердження, що коли дві прямі рівнобіжні перетинають третю, то сума кутів односторонніх рівнає ся $2R$. Нозаяк в трикутнику нема рівнобіжних прямих, мусимо їх нарисувати. Ведемо отже $BD \parallel AC$ то $\alpha + \beta + \delta = 2R$. Порівнююмо це твердження з тезою і видимо, що они ріжуться величинами γ і δ , котрі отже мусять містити ся в другій основі. Ся основа доказу буде $\gamma = \delta$, яко кути неперемінні при двох рівнобіжних перетиних третьою. Тепер порівнююмо обі основи доказу з тезою, щоби пізнати, яким аксіомом або твердженем рівності дадуть ся обі основи так получить, щоби δ відішло а на його місце прийшло γ . Сим аксіомом буде „Рівні величини можемо заступити рівними“ і дістаємо $\alpha + \beta + \gamma = 2R$, q. e. d.

При переведеню деяких доказів, пр. в доказах тверджень, що сума кутів в многокутнику виносить $2nR - 4R$, що відношене поверхні многокутників є рівне відношенню квадратів відповідних боків, показує ся, з порівняння першої основи доказу з тезою, що треба дібрати не одну але і більше єще основ, а доперва опісля винайти аксіом або тверджене рівності, котре лучить її основи в тезу.

Докази, що в них по ужигю одного аксіому або твердженя рівности (перівности), линяють ся в заключеню лише єдні величини, які суть в тезі, називають доказами простими. Коли знова в заключеню побіч скількоєстій, що суть в тезі, линяють ся єще інші величини, тоді треба таке заключене уважати першою основою другого заключеня і поступити з нею

дальше в той сам спосіб, як при першім заключеню і т. д.
Такий доказ називаємо зложеним.

Пр. зложеним є доказ твердженя: „Коли точка лежить поза полем елінс, то сума лучів провідних є більша від великої осі“.

Теза: $mf + ng > ab$

Найбільше подібним до тези є тверджене: „Коли точка лежить на елінс, то сума лучів провідних рівнає ся великій осі“. Рисуємо для того лінію номічну mg і одержуємо першу основу доказу $mf + mg = ab$ (І). З порівняння єї з тезою видимо, що они ріжуться величинами mp , ng , mg і знаком нерівності, і юз з них величин потребуємо в другій основі $mp + ng > ab$ а також і знаку нерівності.

З фігури видимо, що $mp + ng > mg$ (ІІ), бо сума двох боків трикутника є більша від третього бока.

Тепер порівнююмо обі основи з тезою і пізнаємо, що до їх отримання мусимо ужити твердження нерівності: „Перівні величини, додані до рівних, дають перівні з тим самим знаком нерівності“. Дістаємо отже заключене $mp + ng + mg > ab + mg$. Позаяк се заключене ріжить ся від тези, уважаємо єго за першу основу нового заключеня, порівнююмо з тезою і видимо, що они ріжуться доданим по обох сторонах mg . Основою другою є отже $mg = mg$, а за ужитим твердження, що лучить обі основи, що рівні відніяті від нерівних дають перівні з тим самим знаком нерівності, одержуємо тезу $mp + ng > ab$.

Позаяк доказ є тим ліпший, чим є простіший, проте стаємо ся деякі докази зложенні звести до форми доказів простих в той спосіб, що яко першу або другу основу доказу не пишемо твердженя, котре на тім місці повинно стояти, лише тверджене, що з него походить, коли лиши дає ся з него легко і без писання випровадити, а доказ скороочує.

В деяких случаях не видно відразу з наведеного твердженя, що треба виказати, щоби тверджене доказати, в деяких знова треба по винесанню тези, поданої в твердженю, положити на її місце до доказу іншу тезу, що її доказане викаже правдивість першої тези.

Треба се зробити всеоди, де маємо доказати рівність або нерівність величин в тезі виражених, при помочи рівності або нерівності інших величин, від котрих перші суть залежні, пр. рівність або нерівність кутів при помочи рівності або нерівності ліній і на відворот.

Доказ не - впрост.

Вище наведені докази суть всі доказами впрост, бо випроваджують правду даного твердженя рішучо, дорогою простою, з правдивих основ доказу і йдуть явно до наміреної мети. Правда твердженя випливає в них безпосередньо з самих основ доказу.

Много тверджень геометричних доказуємо також при помочи доказу не - впрост.

Сутню сего доказу є виказане, що тверджене противне (*contraria*) до даного є ложне, отже, що тверджене, яке маємо доказати, мусить бути правдиве. Колиби се друге тверджене було лише суперечне (*contradictoria*) до даного, то се не вистарчило би тоді зовсім, хотійби ми виказали недорічи, які би з него виплинули, бо таких тверджень суперечних може бути більша скількість. В тім случаю треба навести всі твердження суперечні і на кождім з них з окрема виказати, що оно вело бы до недорічи, колиби ми єго приняли за правдиве.

Ложність твердженя буде тоді доказана, коли дійдемо до того, що або само тверджене або наслідки, що з него випливають, виведені в спосіб вичерпуючий і строго логічний, противлять ся узnanії вже правді, отже або аксіомови або перед-

ше доказаному твердженю, або заложеню, котре ми все приймаємо за правдиве.

В математиці доказуємо не - вироєг :

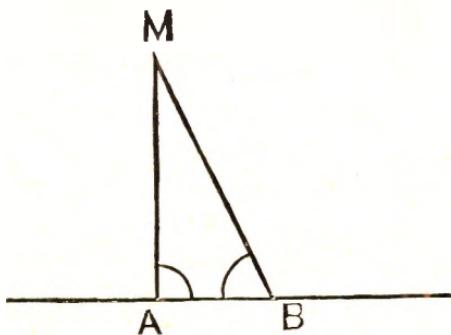
а) твердженя, що з іншими передніми доказаними твердженнями є згідні, лише іншими словами висказані ;

б) твердженя, що є відверненими до доказаних вже твердень ;

в) твердженя для величин неспівмірних, по переведеню відповідних тверджень для величин співмірних.

Коли тверджене з іншим вже доказаним є згідне, то тверджене противне мусить противити ся саму доказаному.

Хотачи пр. доказати тверджене, що з точки лежачої побіч пристої можна лише одну прямову до тої пристої повести, приймаємо, що і друга прямова дасть ся з твої самої точки до пристої повести.

По вирисуваню сеї другої прямової MB одержуємо трикутник AMB , що в нім два кути $\angle A$ і $\angle B$ є прямі. Отже наше припущене противить ся переднім доказаному твердженю, що в трикутнику лише один кут може бути прямий.

В доказуваню відвернених тверджень треба узгляднити два случаї :

1. Доказ тези основує ся на твердженю, що єго суди суть противні з судами відверненого твердженя.

Мяємо пр. доказати тверджене : „В трикутнику напроти рівних кутів лежать рівні боки“.

Перед тим доказали ми не лише тверджене відвернене, що в трикутнику напроти рівних боків лежать рівні кути, але також тверджене о судах противних: „В трикутнику напроти нерівних боків лежать нерівні кути“.

Приймаємо, що боки, котрих рівність маємо доказати, є нерівні: то після висніє наведеного твердження з судами противними, мусіли би і кути бути нерівні. Однак то противить ся залеженню, отже се, що ми прийняли, є ложне.

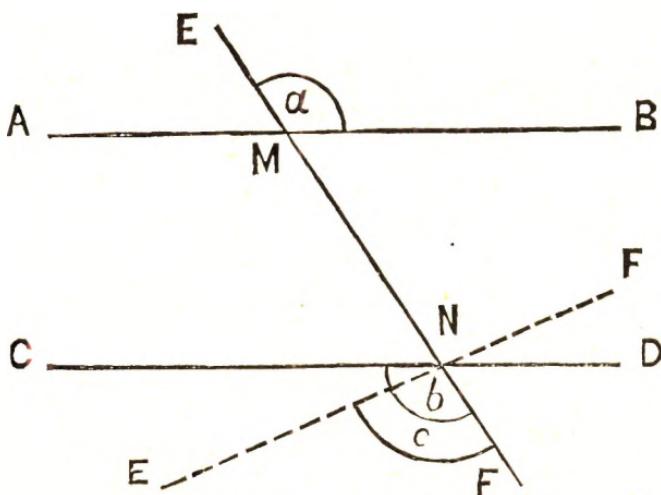
Примір сей учить, що задля висновання заключення зіставляємо противнє до тези принущене, не з відверненім твердженем, лише з другим, що складає ся з судів противних до судів відверненого твердженя.

2. Другий рід відвернених доказів користує ся лише твердженями, відверненими до тези.

При доказі не можемо покликати ся на тверджене з судами противними, як се робили в першім случаю, бо таких тверджень ми переднє не доказали.

Пр. маємо доказати тверджене: „Коли дві прости рівнобіжні перетнено третьою, то кути нонеремінні при них лежачі є собі рівні“.

Перед тим доказали ми відвернене тверджене: „Коли кути нонеремінні при двох простих перетятах третьою є рівні, то сі прості є рівнобіжні“, однак ми не доказували твердження, що коли кути нонеремінні не є рівні, то прости не є рівнобіжні.

Заложене: $AB \parallel CD$

Теза: $\angle a = \angle b$.

Доказ: Приймім, що кути поперемінні не є рівні $\Rightarrow a \neq b$, то з цього не можемо вирост іншого заключеня дістати, позаяк переднє не було доказане, що, коли кути поперемінні не є рівні, то прості не суть рівнобіжні.

Можемо лине одержати заключене з відверненого твердження, т. є, коли кути поперемінні суть рівні, то прості є рівнобіжні. Та ми якраз приняли, що є кути a і b не є рівні, проте не маємо рисунку, що відповідав би відверненому твердженню. Мусимо отже такий етап приняти і відповідну пропозицію EF повести так, щоби одержати рівні кути поперемінні $\angle a = \angle c$. На основі відверненого твердження помічна лінія EF мусіла бути рівнобіжною до прямої AB , а залога не каже нам, що $CD \parallel AB$. З того випливало би, що дві прості CD і EF , що переходять через ту саму точку N , мусіли бути рівнобіжні до тієї самої третьої, що однак противітв'яє закону і переднє доказаному твердженню, що через точку побіч прямої можна лине одну рівнобіжну до даної прямої повести. Отже то, що ми приняли, що кути a і b суть нерівні, є ложне, проте кути a і b суть рівні, що ми мали доказати.

Видимо з того, що в такім доказі, котрій основується на відвернені тверджені, одержуємо вислід, що є або противітв'я до залогення або єго рівночасне істноване з залогенем противітв'я ся аксіомови або переднє доказаному твердженню.

Доказами не - вирост узасаднюємо вкінці твердження, що відносять ся до величин неспівмірних. Сі докази переводимо після другого способу, виказаного для відвернених тверджень з тією різницею, що місто покликувати ся на твердження відвернені, покликуючи ся на відповідні твердження, доказані для величин співмірних.

Наконець треба згадати ще о однім ролі доказів не - вирост, що в цім при помочі ключа розложного (*dissimilative Sch* — *modus tollendo ponens*) доказуємо дане тверджене. В тім ключі менший суд заперечує всі члени розложної, наведені в вищім суді, крім одного. В тім случаю заключене є тверджене, бо заключає о правді того одного члена розложного, о котрім менший суд не згадує. Заключене є все певне, позаяк більший суд наводить всі поняття суперечні (*contradictoria*), що

суть видами спільного роду, одним словом суд сей є повним судом розложним.

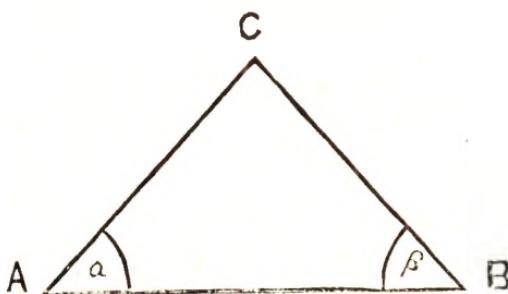
Приміром маємо доказати тверджене: „Кожде первне число з виїмкою 2 і 3 дасть ся представити в виді $6n \pm 1$ ($n = 0, 1, 2, 3, 4, \dots$).

Доказ: Всі числа дають ся представити в одній з слідуючих форм:

$$6n, 6n + 1, 6n + 2, 6n + 3, 6n + 4, 6n - 5.$$

З тих чисел є $6n, 6n + 2, 6n + 3, 6n + 4$ подільні через 2 або 3, отже їх є числами первиними. Лишилися отже числа $6n + 1$ і $6n - 5$. Позаяк $6n - 5$ можемо представити в виді $6(n+1) - 1$ або $6n - 1$, з того випливає, що числа перві дають ся представити в виді $6n \pm 1$, що якраз мали доказати.

Подібним є доказ твердження геометричного: „Боки трикутника, що лежать напроти рівних кутів, є рівні“.

Заложене: $\alpha = \beta$

Теза: $CB = AC$

Доказ: Поміж боками CB і AC може заходити троїке відношене: або $CB > AC$, або $CB = AC$, або $CB < AC$. Однак не може бути $CB > AC$, ні також $CB < AC$, бо винливало би з цого, що $\alpha > \beta$ або $\alpha < \beta$, що однак противить ся заложенню, отже $CB = AC$, що ми мали доказати.

Доказ з індукції.

Доказ з індукції відбуває ся тим способом: по попереднім пізнанню, що якесь сущє знамя є пітome рядови річий, належачих до спільного загалу, заключаємо, що то саме знамя мусить бути пітome цілому тому загалови т. є цілому видови (*Gattung, species*), що до него ті річи одніичної належать. Отже доказ індукційний основує ся на тій розумовій підставі, що сущні знамена, котрі містяться в багатьох або і всіх річах того самого загалу, мусять також містити ся в цілім обємі загалу.

Індукція може мати також від'ємне (занеречуюче) значення, коли по вислідженню, що якесь знамя не є пітome рядови річий, належачих до спільного загалу, висказуємо суд, що то знамя треба також відказати цілому загалови.

Коли маємо розпочати індукцію і доказати знамена певного загалу, до котрого ті одніичної річи належать, догадуємося вже сего загалу і маємо о нім вже певне виображене, а донерва переведена індукція потверджує нам істноване такого загалу і вказує нам докладно єго знамена.

В доказі індукційнім поступає наше розумоване дорогою відворотною, як в доказі з дедукції (синтетичнім). Так як в доказі дедукційнім висновуємо з загальних (надрядних) судів суди частині (підрядні), так в доказі з індукції зі знаних частиних (підрядних) судів доходимо до судів загальних (надрядних).

Видимо отже, що доказ з індукції є доказом аналітичним.

Дороги дедукційна і індукційна, яко собі відворотні, доповнюють ся взаємно і донерва в дедукції находить індукція потверджене своєї правдивості.

Ряд річий, котрі мають вже викрите сущє знамя, що єго треба приписати самому загалови, може мати двояке значення: або обійтися всі без виїмки річи, що містяться в тім загалі або сей ряд може замикати в собі лише деякі з них. Сі два ріжні случаї творять два ріжні роди індукцій.

В першім случаю т. є коли відкриємо то знамя у всіх річах, що творять цілість спільного загалу, тоді на основі сеї відомости заключаємо з цілою певностю, що то знамя треба також признати самому загалови. Подібно, коли пізнаємо, що

ні одна річ, належача до спільного загалу, якогось знамені не поєднає, тоді рівно ж з цілою невістю заключаємо, що то знамя мусимо відказати загалови.

Чи індукція та є твердяча чи заперечуюча, в кождім случаю є повною індукцією (vollständige Induction), а одержане нею заключене є аподиктичне або твердяче або заперечуюче.

В другім случаю т. є коли спостерігаємо сущє знамя лише в деяких річах, що належать до спільного загалу, а о інших в тім згляді нічого не знаємо, тоді не можемо з цілою невістю твердити, що то знамя треба признати загалови. Можна лише приняти, що імовірно цілий загал поєднає знамя.

Також знаючи, що лиши деякі річи не мають якогось знамені, не можемо з цілою невістю відказати его загалови.

В обох тих случаях індукція буде именна, неточна, а її заключене буде проблематичне, висказувати-ме тілько імовірність.

В математичних доказах уживаємо лише повної індукції, бо она може нам дати аподиктичну невістість твердження, якої в тій строгій науці вимагаємо.

Яко примір повної індукції наведемо доказ геометричного твердження: „Кут обводовий в колі рівнає ся половині кута осереднього, опираючого ся на тій самій дузі“.

Обєм сего твердження розкладаємо на три окремі случаї, позаяк взаємне положене кута осереднього і обводового, опираючого ся на тій самій дузі, може бути троїше:

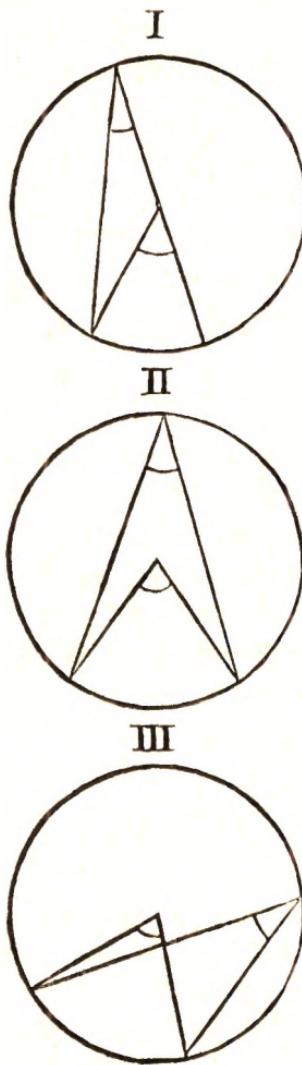
I. Вершок кута осереднього може лежати на рамени кута обводового, або

II. вершок кута осереднього може лежати межи раменами кута обводового, або

III. вершок кута осереднього може лежати поза полем кута обводового.

Тому що лише єї три случаї є можливі, а легко можемо доказати, що в кождім тім поодинокім случаю кут осередній є два рази більший від кута обводового, проте все, в якімнебудь случаю, кут обводовий в колі є рівний половині кута осереднього, опираючого ся на тій самій дузі.

Повна індукція є можлива також і тоді, коли тих річей, що творять загал, є безконечна скількість.

Однак мусить бути очевидне, що то загальне тверджене, доказане для одної або кількох речей, зовсім в той сам спосіб дасться доказати для будь-якої іншої речі, належачої до спільногого загаду.

Під новою індукцією розуміємо в математиці також заключене з п на п + 1, яке подав по раз перший Яків Bernoulli (1684).

Ся форма доказу находить передовсім примінене, коли з

правила, якому підлягають поодинокі члени якогось ряду, творимо правило загальне для цілого ряду.

Пр. коли члени прогресії аритметичної

$$2, 4, 6, 8, 10, \dots$$

осталій ріжници $d = 2$, означимо відповідно через $a_1, a_2, a_3, a_4, \dots, a_n, \dots$ то з поняття самої прогресії виходить, що початкові члени сповняють рівнання:

$$a_1 = a_1$$

$$a_2 = a_1 + d$$

$$a_3 = a_2 + d = a_1 + 2d$$

$$a_4 = a_3 + d = a_1 + 3d \text{ і т. д.}$$

З тих поодиноких рівнань випливало би, що довільний n -тій член прогресії відповідає рівнянню:

$$(1) a_n = a_1 + (n - 1) d$$

Щоби се твердження доказати приймаємо, що n -тій член дійсно провірює се рівняння і питаемо, чи також і слідуючий $(n + 1)$ -ший також сповінить се рівняння.

З дефініції випливає, що

$$a_{n+1} = a_n + d$$

Підставмо за a_n вартість (1), одержимо

$$a_{n+1} = a_1 + (n - 1) d + d,$$

з того

$$a_{n+1} = a_1 + nd.$$

Отже коли член n -тій сповняє се загальне (1) рівняння, то сповнити сго мусить і член слідуючий т. е. $(n + 1)$ -ший.

Нозаяк видимо, що четвертий член догоджує тому рівнянню, отже мусить єму догодити і член п'ятий; коли же п'ятий то і шостий, і т. д. і т. д., словом кождий довільний член аритметичної прогресії осталій ріжници d або першім члені a_1 , виражає ся взором

$$a_n = a_1 + (n - 1) d$$

т. е. то, що ми мали доказати.

Такого способу доказування уживаємо при науці о дробах ланцухових, при означуваню приближених варгостей тих дробів, також при визначуваню своїств сочинників при двочленах Нютона і т. і.

Таке поступовання є о стілько індукцією, що знамя, яке мають поодинокі члени того самого загалу, прописуємо ціло-

му загалови; аподиктична же певність загального твердження основує ся на твердженю, котрому догоджують перші члени загалу і котрого правдивість не підлягає найменьшому сумнівови.

Неповна індукція не основує ся на самім липше вичислювано спостережених фактів, хотя би і в найбільшій скількості, а на вислідженню їх взаємних відношень і на пізнанні їх причин і понук.

Доказів з неповної індукції нема много в математиці.

За приклад може нам послужити доказ знаного твердження Айлера, що у всіх многогранниках скількість углів (E), стін бічних (F) і гран (K) сповняє рівнання

$$E + F = K + 2$$

Доказ: При помочі звичайного почислення пересувідчу-

мо ся, що	E	F	K
четирістійник	4	4	6
шестистійник	8	6	12
осмистійник	6	8	12
двадцятьстійник	20	12	30
двайцятстійник	12	20	30

що отже для всіх правильних многогранників правдиве є рівнання

$$E + F = K + 2.$$

Однак легко можна переконати ся, що також всі призми, піраміди і піраміди стягі сповняють то саме рівнання.

З того заключаємо, що всі многогранники сповняють рівнання Айлера.

Се тверджене зискує на правді і силі через то, що се рівнане є сущним знаменем кожного многогранника і конечним услівем, щоби могло повстати тіло гранчасте.

Доказ зі схожості (з анальгії).

Іншим доказом імовірності є доказ зі схожості або з анальгії.

Доказ з анальгії примінююмо тоді, коли зі схожості одної річки з другою заключаємо, що ті самі сущні знамена, котрі спостерігаємо в першій, знаходяться і в другій річці. Коли ті річки є подібні, то мусять належати до спільногого за-

галу, отже в зглядом себе бодай із одним зглядом співрядні. Анальгію можемо проте означити, якозаключуване з поняття частного о другім частнім, співряднім понятю.

Знаючи, що оба ці поняття мають якусь скількість сущих знамен спільних, можемо заключати, що імовірно мають і інші сущні знамена спільні, о яких ми сице не знаємо.

Таке заключене з частиної схожості на нову називаемо пітому або неповною анальгією.

З очерку анальгії пізнаємо різницю між індукцією а анальгією.

Коли індукція з сущих знамен поодиноких річей заключає о знаменах цілого загалу, то анальгія з сущих знамен, спільних для кількох річей, заключає, що ці речі мати-муть і інші знамена спільні. Індукція отже з підрядних понять заключає о понятю надряднім, анальгія же зі звісних знамен співрядного поняття заключає о незвісних знаменах другого поняття співрядного.

Видимо, що індукція і анальгія взаємно доповнюються і це анальгія основується на переведенні індукції, бо треба, щоби індукція наперед викрила, що якісь речі в зглядом себе співрядні.

Подібно як індукція, є також і анальгія новою або неповною, твердячою або заперечаючою.

В математиці уживаемо таких доказів з анальгії, що дають нам цілковиту невіність. Однак та невіність основується на самій формі заключування, отже не на анальгії, якої таїє лише на понятю загальності, що ці мають твердження до доказу призначенні.

Пр. з рівнянь

$$a_1 x + b_1 y = m_1 \quad a_2 x + b_2 y = m_2$$

находимо на x варгість

$$x = \frac{m_1 b_2 - m_2 b_1}{a_1 b_2 - a_2 b_1}$$

На основі анальгії заключаємо, що

$$y = \frac{m_1 a_2 - m_2 a_1}{b_1 a_2 - b_2 a_1} = \frac{m_1 a_2 - m_2 a_1}{a_1 b_2 - a_2 b_1}$$

Вартости на \underline{x} і \underline{y} суть зовсім анальгічні, бо очевидним є, що коли переставимо \underline{a}_1 з \underline{b}_1 а \underline{a}_2 з \underline{b}_2 , треба лише перемінити \underline{x} з \underline{y} , щоби рівняння не змінили свого виду.

Подібно корені рівнянь

$$\underline{a} \underline{x} + \underline{b} = \underline{c} \quad \text{i} \quad \underline{a} \underline{x} + \underline{\beta} = \gamma$$

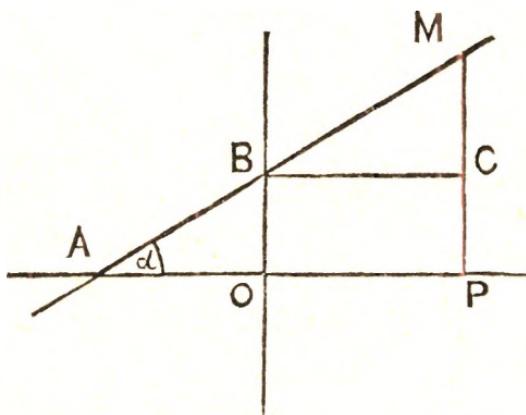
є зовсім анальгічні, позаяк так \underline{a} , \underline{b} , \underline{c} , як і $\underline{\alpha}$, $\underline{\beta}$, γ , представляють довільні числа і позаяк видно, що форма розвязки залежить лише від будови рівняння, що тут в обох рівняннях є зовсім одна і та сама.

Кождий отже математичний доказ з анальгії приймає характер невинності, по причині ясності і очевидності відношень між величинами.

Много геометричних зависимостей і відношень, яким підлягають пр., всі точки даної прямої, доказуємо лише для одної довільно вибраної точки на тій прямій, а проче доводимо дорогою анальгії.

Всі рівняння в аналітичній геометрії виводимо якраз в той спосіб.

Пр. маємо виникнути рівняння прямої, се є рівняння, котре провірюють сорядні всіх точок даної прямої.

Обираємо на даній прямій АВ довільну точку М о сорядних $x = OP$, $y = MP$ і шукаємо, яке відношення є між тими сорядними x , y , а величинами \underline{a} і $\underline{OB} = \underline{b}$, що визначають точно положення даної прямої зглядом укладу.

Видимо, що

$MP = MC + PC = BC \cdot \tan \alpha + OB$
а означивши $\tan \alpha = a$, одержуємо рівнання
 $y = ax + b$.

що єму дододжують сорядні точки М.

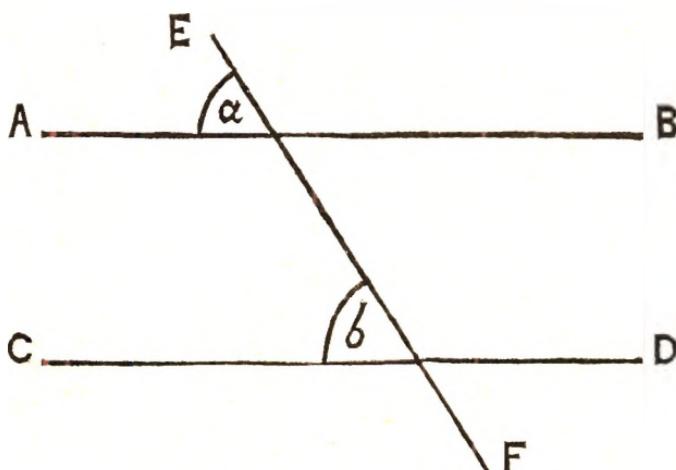
Однак анальгітично одержимо такі самі рівнання для сорядних веїх інших точок на пристій, тоб'є вищукане рівнання є рівнанням пристої.

Доказ через унаочнене.

Наконець мусимо згадати ще о однім роді математичних доказів а іменно о т. з. доказій через унаочнене.

Основує ся він на тім, що рівність геометричних творів пр. ліній, кутів, трикутників і т. п., доказуємо при допомозі їх взаємного накривання ся.

Маємо пр. доказати тверджене: „Коли дві рівнобіжні пристії перетинає третя, тоді кути відповідні є рівні“.

Заложене: $AB \parallel CD$

Теза: $\angle a = \angle b$.

Доказ: Пересяуваючи пристію CD здовж EF так, щоби в кождім своїм положенню була рівнобіжна до первісного положення, не змінюючи величини кутів, які творить пристія CD з пристою EF. Коли CD прийме положення пристої AB, то кути відповідні a і b накриють ся, отже є собі рівні.

Подібними доказами доказуємо твердження о пристайністі трикутників, о відношенні між боками і кутами трикутника і т. і.

У всіх таких доказах кладемо фігури, що їх пристайність маємо доказати, в той спосіб на себе, щоби накривалися тими частинами, котрі є означені в заложенні як рівні. Відтак виказуємо в приналежному порядку і з відповідним умотивованням, чому кожда частина з окрема накриватися мусить, і з того виводимо, що ті фігури накриваються також і тими частинами, котрих рівність маємо доказати.

*

*

Всі вищі наведені роди математичних доказів без винятки вдоволяють законам і вимогам логіки. Не стрічаемо нігде відступлення від їх правил, котрі відносяться як до твердження, або до основ доказу, або до його сили.

Твердження математичні можуть бути доказані, не є отже ніколи основами, аксіомами с. є. правдами очевидними, що доказу не потребують.

В будові тверджень домагається математика строгої і ясної форми, а доказ стремить найкоротшою дорогою до виказання правдивості твердження.

Основи доказу, що на них доказ опирається, є або основами, аксіомами (правдами безпосередніми) або правдами посередніми с. є такими, що потребували доказу, однак вже були доказані. І они також пригоджі для твердження так, що ведуть впросі до доказання заложеного твердження, отже вислід твердження так під зглядом змісту як і об'єму, вже міститься в них, мовби в зародку.

Що до змісту годиться доказ з твердженем тоді, коли не доказує річи, що ріжнуться від сеї, яку ми мали доказати.

Об'єм заключення в часом за широкий, однак цікаво не є за тісний.

В случаю, коли доказ є за широкий, то позаяк вислід є правдивий, можна легко висновати з него ту частину, що відповідає твердженю. Пр. колиби ми, маючи доказати подібність трикутників, доказали їх пристайність, то вправді доказ бувши за широкий, однак тверджене булоби доказане.

До того межи огницями математичного доказу є все тісна звязь і то доказуване є вимірене (*demonstratio praecisa*), бо не-

ма в нім ні надміру виразів нї короткості в вислові, що робили бы доказ темним і ослаблювали силу доказу.

Завдяки своїм строго логічним судам, заключеням і доказам, правдивим і неоспоримим твердженням, полученим в цілісті строго логічною системою, служила математика давнійше і служить дотепер за взір так самій логіці, ак також і винним наукам з огляду на методичні форми мислення.

Се свійство математики запевнює їй перед всіма іншими науками перше місце в розвою спосібності мислення.

Ч а с т ь У р я д о в а.

I. Учительський збір з кінцем шк. року 1901 / 1902.

а) Учителі і розклад предметів обовязкових.

Директор:

Недільский Софрон, учив латинського язика в VII. класі
і грецького язика в IV. класі 9 годин тижнево.

Учителі:

1. **Дольницкий Лев**, професор, господар II. а кл., учив німецького яз. в кл. I. б і II. а, історії і географії в кл. II. а IV. і VI. — 23 год. тижнево.

2. **Дорундяк Семен**, заст. учителя, учив руского язика в кл. I. а, I. б, польського яз. в кл. II. б, і III., німецького яз. в кл. II. б і III. і каліграфії в кл. приготовл. — 21 год. тижнево.

3. **Іванець Михайло**, заст. учителя, господар класи приготуваннячої, учив руского яз. в кл. приготуваннячої, математики в кл. приготов. I. а, I. б, II. а і II. б, 22 год. тижнево.

4. **Колодницкий Омелян**, професор, господар класи III, учив латинського яз. в кл. III, руского яз. в кл. II. а, II. б, III. VI і VII. — 23 год. тижнево.

5. **Кузьма Леонтій**, професор, завідатель бібліотеки для убогих учеників, господар IV кл., учив латинського яз. в класі IV. і V. грецького яз. в кл. VII, польського яз. в кл. IV і німецького яз. в кл. приготовл. — 24 год. тижнево.

6. **Макарушка Євстахій**, професор, завідатель рускої бібліотеки для учеників, господар V. класу, учив грецького яз. в кл. V., руского яз в кл. IV. V. і VIII., пропедевтики філ. в кл. VII. і VIII. а також руского яз в кл. V. і VI. ц. к. I. гімназії — 22 год. тижнево.

7. **Масляк Володимир**, учитель, завідатель польської бібліотеки для учеників, господар I б класу, учив латинського язика в кл. I б, польського язика в кл. приготова., I б, V — VIII — 21 год. тижнево.

8. **Наливайко Григорій**, професор, завідатель учит. бібліотеки, господар VIII. кл., учив латинського яз. в кл. VIII., грецького яз. в кл. VI. і VIII., польського яз. в кл. Iа, і німецького язика в кл. IV. — 21 год. тижнево.

9. **Насальский Юліян**, професор в VIII. р., господар II б. класу, учив латинського язика в кл. II б. і VI. і грецького яз. в III. класі — 19 годин тижнево.

10. **Поляньский Корнило**, професор в VII р., відзначений золотим хрестом заслуги з короною, учив історії і географії в кл. Iа, I б, II б, III, V., VII. і VIII. — 22 год. тижнево.

11. **Раковский Іван**, учитель, завідатель природ. габінету, учив математики в кл. III. і IV., натуральної історії в кл. Iа, I б, II а, II б, III., V. і VI. — 20 год. тижнево.

12. **Рибачек Михайло**, учитель, завідатель фізик. габінету, господар VII. класу, учив математики в кл V., VI., VII., VIII. фізики в кл IV., VII., VIII., — 21 год. тижнево.

13. **Сальо Людвік**, професор в VIII. р., завідатель німецької бібліотеки для учеників, господар VI. класу, учив німецького язика в кл. V., VI., VII., і VIII. а також німецького яз. в VIII. класі ц. к. I. гімназії. — 20 год. тижнево

14. **Франчук Іван**, заст. учителя, господар Iа класу, учив латинського язика в кл. Iа і IIа, польського яз. в кл. IIа, німецького яз. в кл. Iа, — 24 год. тижнево.

Релігії в кл. Iа, I б, IIа, II б, III, IV, V, VI, VII, VIII, учив о. **Антоній Войтіховський**, ц. к. професор I. гімназії — 20 годин тижнево, надто відчитував егзорті для всіх учеників низшої і вищої гімназії, а в класі приготуваннячі учив о. **Микола Гриньовський**, катехіт ж. школи виділової, в 2 год. тижнево.

б) Учителі надобовязкових предметів.

1. о. Гриньовский Микола, я. в., учив саніту — 4 години тижнево.

2. Голіговский Антоній, учитель ц. к. школи для промислу деревного, учив рисунків вільпоруччих — 4 години тижнево.

3. Дольницкий Лев, я. в., учив історії рідного краю в IV і VI. класі, — 2 год. тижнево.

4. Макарушка Евстахій, я. в., учив каліграфії, — 2 год. тиж.

5. Поляньский Корнило, я. в., учив історії рідного краю в кл. III. і VII. — 2 год. тижнево.

6. Шіндлер Маркиль, директор ж. школи видлової, учив гімнастики — 6 год. тижнево.

Замітка: 7 учеників з VI, VII, і VIII. кл. училося геометричних рисунків враз із учениками ц. к. I гімназії.

II. Зміни в учительськім зборі в цю році

1901. 1902.

6. Е. Н. Міністер Вір. і Пр. реєкритом з дня 25. червня 1901. ч. 15225 іменував: а) учителя тутешньої II. гімназії Антона Семіцького учителем ц. к. I. гімназії в Коломні, б) заступника учителя золочівської гімназії Володимира Маеляка учителем тутешньої II. гімназії (Рескр. В. През. ц. к. Ради Шк. кр. з дня 20. липня 1901. ч. 428.)

В. ц. к. Рада Шк. кр. розпор. з дня 19. липня 1901. 15057 перевела заступника учителя Семена Дорундяка з ц. к. гімназії в Бучачі до тутешньої II. гімназії

В. ц. к. Рада Шк. кр. розпор. з дня 9. жовтня 1901. ч. 28472 затвердила в званіо учительськім Омеляна Колодницького і надала єму титул ц. к. професора.

III. План науки.

Клас приготовляюча.

Наука відбувала ся в загалі після плану, приписаного для IV. класи народних шкіл вищого або міського типу одинак з увzглядненем приписів в розпорядженню ц. к. Ради Шк. кр. з дня 20. листопада 1894. ч. 25098.

Клас I. (а і б).

Релігія: 2 години на тиждень. Христ-катол. катехизм для 1. кл. школи середи. А. Торонського взято і повторено цілий.

Латинський язык: 8 годин на тиждень. З граматики вступні поняття, деклінації правильні, прикметники і їх степеноване, займенники, числовники основні і рядові, відміна дієслова sum конjugації правильні, що важливіші прикметники і злучники. Вирави на устунах в книжки Шейндер-Цеглинський ч. I. Від другої половини жовтня цю тиждня школи задача.

Руский язык: 3 год. на т. З граматики відміна імен і дієслова, речена поєднані розширені і зложенні, знаки перенесення, правопис. З читанки переречитано, іменовано і оновідано в п'ятий найбільшу частину устуїв, лекції призначувано на домову лектуру, краєзнані устуни поетичні меморовано. Нинішні задачі: в 1 півріці диктати що тиждня, в 2 півріці що тиждня диктат або школи задача, при кінці піврока побіч школьних також домові.

Польський язык: 2 год. на т. З граматики як в рускім языку. З читанки перероблено 70 устуїв, меморовано 10. Задачі що 2 тижні — вирочім як в рускім языку.

Німецький язык: 6 годин на тиждень. Вирави німецькі перероблено враз із принаджними партіями граматики. З кожної громади меморовано по 1—2 устуни. ІЦО тиждня школи задача або диктат.

Географія: 3 год. на тиждень. Підручник викінчено. Картографія (на таблиці і зонитах).

Математика: 3 год на тиждень. В 1. півріці арифметика, в 2. півріці арифметика і геометрія на переміну. З арифметики: десяточний уклад, чотири головні дії з числами цілими і десятком, одніємними і многоіменними, подільність чисел, розкладання на чинники перші, найбільша спільна міра, найменша спільна многократна, метричний уклад мір і ваг, дроби. З геометрії: пряма лінія, коло, кути, лінії рівнобіжні, трикутники. На кожну лекцію домова вирава а в кождім періоді конференційнім школи задача.

Натуральна історія: 2 год. на тиждень. В 1. півріці і в місяци лютім зоологія: сеавці і комахи; з ботаніки: козельцеваті, хрестоцвітні, міддаловаті, малиноваті, яблоноваті, рожеваті, слизоваті, билиноваті, губаті, лелієваті, пальми.

II Класа (а і б).

Релігія: 2 год. на тижд. Істория біблійна старого завіта.

Латинський язык: 8 год. на тиждень. З граматики повторено правильну відміну імен і дієслів, відміни неправильні і частини, головні правила із складні асс. с. inf., пот. с. inf., ablat. absol., gerund., coning. periphrg. До того відповідні вправи з книжки Самолевича-Коцковского. Задачі 3 шкільні 1 домова на місяць.

Русский язык: 3 год. на тиждень. З граматики повторено і доповнено науку о реченні поєднічім і зложенім, о реченах побічних, повторено і доповнено науку о формах (конjugацію), приналежності о звуках, правописи і знаках перенесення. З читанки перероблено майже всі уступи в школі (деякі прив. дома), меморовано кільканадцять уступів. Задачі 3 на місяць, на переміну шкільні і домова.

Польський язык: 2 год. на тиждень. З граматики як в рускій язик. З читанки перечитано уступів 66, меморовано 7. Що 2 тижні задача шкільна або домова.

Німецький язык: 5 год. на тиждень. Вправи німецькі для II. класу перероблено в цілості із приналежним матеріалом граматичним; меморовано значну частину уступів (як в I. кл.). Місячно 4 задачі, з них 1 домова.

Істория і географія: 4 год. на тиждень (2 год. іст. а 2 геогр.) З історії: віки старинні: з географії Азію, Африку, півднєву і західну Європу. Вправи в картографії.

Математика: 3 год. на тиждень (аритметика і геометрія на переміну). З аритмети: спільна міра і многократь, дроби звичайні і десят., відношення і пропорції, правило трьох, рахунок проценту і провізій. З геометрії: симетральні лінії і кутів, пристайність трикутників враз із приміщенем, коло, чотирі і многокутники. Задачі і вправи як в I. класі.

Натуральна істория: 2 год. на тиждень. Зоологія: итиці, гади, земноводні, риби, науковці, шкаралупні; хробаки, мишки, іглокірії, ямочеревні. Ботаніка: окружкові, мотильковаті, зложені, базилькові, трави, зазулиниці, папількові, ператні, паноротні, моховці, гриби.

III. Класа.

Релігія: 2 год. на тиждень. Істория біблійна нового завіта.

Латинський язик: 6 год. на тиждень (3 грамат., 3 лекції). З граматики повторено асс. і пом. с inf., ablat. absol., coniug. periphr., gerund. і gerundiv; складня згоди і відмінків, важливіші правила з consec. temp. і or. obliqua. Відповідні вправи з книжки. Лектура: Cornelii Nepotis vitae: Aristides, Cimon, Eraminondas, Pelopidas, Miltiades, Aleibiades; — Hannibal (прив.). На основі перечитаних устуїв розмови або подаване змісту в латинській мові. Задачі місячно 3, з тих 1 домова.

Грецький язик: 5 год. на тиждень. З граматики ветуни і поняття, деклінація імен, степеноване прикметників, відміна дієслів до perfectum pass; відповідні приміри з „Вирав“. Від другої половини листопада по 2 задачі місячно, на переміну шкільні і домові

Руский язик: 3 год. на тиждень. З граматики складня відмінків, систем. деклінація, певідмінні частини мови. З читанки перечитано майже всі устуї переважно в школі, деякі яко домову лектуру, меморовано означені зірідкою. Про жите і письма писателів після літературного додатку в читанці. Задачі 2 на місяць, шкільні і домові на переміну.

Польський язик: 2 год. на тиждень. З граматики спєтем, складня згоди і відмінків, деклінація. З читанки 35 устуїв прозою, 16 поетичних, меморовано 8. Задачі що 2 тижні на переміну шкільні і домові.

Німецький язик: 4 год. на тиждень. З Вирав перероблено майже всі устуї, меморовано 8; з граматики повторено деклінацію, дальше взято іменники і прислівники, складню згоди і розставку слів. Задачі 2 на місяць, шкільні і домові на переміну.

Істория і географія: 3 год. на тиждень (на переміну історія і географія). З історії: віки середні. З географії: краї європейської, північної і середньої Європи, Америку і Австралію. Картиографія.

Математика: 3 год. на тиждень (на переміну аритм. і геом.) З аритметики: чотири головні дії загальними числами цілими і дробами, скорочене множене і ділене, піднесене до другої степені і добуване другого кореня. З геометрії: обвід і поверхність, переміна і поділ фігур, піомір фігур, тверджене Пітагора, подібність трикутників. Задачі і вправи як в II класі.

Натуральна історія: 2 год. на тиждень. В першім півріччі фізика: свійства тіл, температура, перший і їх сполучки. В 2. півріччі мінеральботія після приписаного підручника.

IV. Класа.

Релігія: 2 год. на тиждень. Літургіка.

Латинський язык: 6 год. на тиждень. З граматики повторено складню відмінків, взято даліше складню дієслова, оживленю часів, способів і злучників; до того відповідні виправи з приписаного підручника.

Лектура: а) C. I. Caesaris Comment. de b. G. I; III, 1—19; V, 1—23; VII (вибір); приватно з ви. IV. перший похід Цезаря до Британії.

б) P. Ovidii Nasonis Metamorphos. Philemon et Baucis, De Orpheo et Eurydice; Fast: De Hercule et Caco; засади метрики і виправи в читаню тексаметрів. Задачі як в III. класі.

Грецький язык: 4 год. на тиждень. З граматики повторено матеріал з III. класів і скінчено науку о формах дієслова; найважливіші правила зі складні. Задачі 2 на місяць на перевірку ніжкількі і домові.

Русский язык: 3 год. на тиждень. З граматики систем. наука кон'югації, складня дієслова, речення зложенні і періоди. Новторене цілого матеріалу. З читанки перероблено майже всі уступи, меморовано 16; короткі звістки літератури про писателів, з котрих уступи читано. Задачі як в III. класі.

Польський язык: 2 год. на тиждень. З граматики як в руській мові. З читанки перечитано 80 уступів, меморовано 8. Задачі як в III. класі.

Німецький язык: 4 год. на тиждень. З граматики повторено науку з давнішіх літ, взято про речення зложенні. З читанки перероблено уступів 58, меморовано 7. Задачі як в III. класі.

Істория і географія: 4 год. на тиждень. Історія нових часів, з географії австро-угорська монархія враз із її історією. Картографія.

Математика: 3 год. на тиждень. З арифметики рівняння 1. ступеня о одній і більше позвісніх, рахунок провізій; з геометрії: стереометрія.

Фізика: 3 год. на тиждень. Магнетизм, електричність, механіка тіл цінних, текучих і воздушних, акустика, оптика, основи астрономії і географія математична.

V. Класа.

Релігія: 2 год. на тиждень. Догматика загальна і аполятистика.

Латинський язык: 6 год. на тиждень (5 лект. 1 грамат. — стилістичні вправи). Лектура: а) Titi Livii I, XXI. (вибір); б) P. Ovidii Nasonis Metamorphos: Fabula de Phaëthonete et Heliadibus, Pentheus Tiresiam deridet, De Niebes eiusque liberorum interitu, Fabula de Icaro, De Ajacis et Ulixis certamine; Fast: Arion a delphino servatur, De Fabiorum interitu, Quo dolo Gabii sint capti; Trist: De ultima nocte Romae, De vita sua: приватно по 3—4 устуни з підручника (Metamorph.). Зміст читаних устунів подавали ученики в латинській мові. Замітніші устуни меморовано. З граматики повторено складню відмінків. Вправи граматично-стилістичні на тексті уложенім учителем на основі лектур. Задача 1 на місяць шкільна.

Грецький язык: 5 год. на тиждень. (4 лект. 1 грам.) Лектура: а) З. Кеенофона Аиабази (вид. Фідерера) устуни: 1. 2. 4. 6. 7. 8. 13. Киропедії 1. 3. 5. 7. приватно: Аиаб., і Кир. по 2—3 з нечитаних устунів. б) Гомерової Іайди I. III. З граматики повторено науку о формах, взято складню відмінків на примірах з граматики і Кеенофона. Задачі 4 шкільні на піврік.

Русский язык: 3 год. на тиждень. Читано взірців всіх родів поезії і прози із читанки Лучаковского: наука стилістики. Приватно: деякі оповідання М. Вовчка, „Світ Маяєвський“ Могильницького, „Повісті“ Ник. Устияновича. Задач 7 в півріці, шкільних і домових.

Польський язык: 2 год. на тиждень. Читано як в рускій мові з підручника; надто „Pan Tadeusz“; приватно: Sienkiewicz „Ogniem i mieczem“ і деякі новелі. Задач 5 в півріці, шкільних і домових.

Німецький язык: 4 год. на тиждень. Перероблено з чит. 50 устунів, меморовано 8. Задач 7 в півріці, шкільних і домових.

Істория і географія: 3 год. на тиждень. Старинна істория до Гракхів.

Математика: 4 год. на тиждень на переміну алгебра і геометрія. З алгебри: чотири головні діїання, уклади чисельні, дроби звичайні і десяткові і їх вз. переміна, відношення і пропорції і їх примінені, рівняння 1. степені о 1 і більше незвісних; з геометрії: планіметрія. На кожну лекцію домові вправи, шкільних задач 3 в півріці

Натуральна історія: 2 год. на тиждень, в 1 піврочі мінералогія систематична і головні поняття з геольгії; в 2 півр. ботаніка систематична.

ІІІ. Класа.

Релігія: 2 год. на тиждень. Догматика частна.

Латинський язык: 6 год. на тиждень (5 лект. 1 грам.) Лектура: а) C. Sallustii Crispī Catilina; б) M. Tullii Ciceronis in Catilinam or. I; в) P. Vergilii Maronis Eclogae 5. 7; Georg. Laudes Italiae; Aeneidis I. г) С I. Caesaris de b. civ. III. (в вибірі). З граматики-повторено науку о часах і епособах. Вправи граматично-стилістичні і задачі як в V. класі.

Грецький язык: 5 год. на тиждень (4 лект. 1 грам.). Лектура: а) Гомерова Іліада VI. VII. X. XVIII. приватно: III. XX. XXII. б) Геродота VII. VIII. (вибір); прив: вибрали уступи з IX. в) Кесенофона *Ἀπολογία Σοκράτους* I. Геракль на розшуто. З граматики часи і епособи на примірах як в V. класі. Задачі як в V. класі.

Руский язык: 3 год. на тиждень. Перероблено матеріал з Хрестоматії; приватно: Історична бібліотека Барвінського III. IV. Гребінки „Чайковський“. „Захар Беркут“ Франка. Задачі як в V. класі.

Польський язык: 2 год. на тиждень. З підручника *Wypisy polskie Tarnowskiego-Wójcika I. Kochanowski Odrzawa posłów greckich*; приватно: *Pamiętniki Paska, Sienkiewicz Potop i Pan Wołodyjowski, Kraszewski Stara baśń*. Задачі як в V. класі.

Німецький язык: 4 год. на тиждень. З читанки перероблено стилістику і поетику, меморовано 6 уступів. Задачі як в V. класі.

Істория і Географія: 4 год на тиждень. Історию римську скічено, історія віків середніх і нових до реформації включно.

Математика: 3 год. на тиждень. З алгебри: степені, корені, логарифми, рівняння 2. степенів о одній незвісній; з геометрії: стереометрія і гоніометрія. Задачі як в V. класі.

Натуральна історія: 2 год. на тиждень. Соматольгія, зоольгія систематична з увзгляднем палеонтольгії і географічного розширення звірят.

ІІІ. Клас.

Релігія: 2 год. на тиждень. Християнсько-католицька етика.

Латинський язык: 5 год. на тиждень. Лектура: а) M. Tullii Ciceronis Pro Milone, Pro Archia, Cato Maior; б) P. Vergilii Maronis Aeneidis VI. (вибір), VII. X. XII. Приватно: Pro Ligario, pro r. Deiotaro; Aeneid. IX. XI. З граматики повторено при нагідно науку складні і прикмети латинського стилю. Латинські розмови і вправи стилістичні на основі лектури. Задачі як в V. класі.

Грецький язык: 4 год. на тиждень. Лектура: а) Демостена *κατὰ Φιλέππου* III. Olynth. I. II. б) Гомерова Одиссея I. VIII. XI. XVII. З граматики частині і повторені прочих частин. Задачі як в V. класі.

Русский язык: 3 год. на тиждень. Усна словесність; з „Віймків“ Барвіньского перечитано віймки народної літератури XIX. в. від Котляревского до Шевченка. Приватно: Історична бібліотека V. Нечуя Світогляд укр. народу, Над Чорним морем. Повісті Квітки. Задач 5 в півроці, шкільних і домових.

Польський язык: 2 год. на тиждень. З читанки Wypisy polskie Tarnowski-Próchnicki II. лектура: Mickiewicz Ballady, Konrad Wallenrod, Małczewski Marya, Fredro Zemsta, Słowacki Lilla Weneda; прив: Korzeniowski Kollokacaea, Spekulant; Rzewuski Listopad. Задачі як в V. класі.

Німецький язык: 4 год. на тиждень. Історія літератури і відновідні устуни з читанки до Гетого. Шкільна лектура: Lessing Minna von Barnhelm, Goethe Iphigenie a. T.; домова: Lessing Emilia Galotti, Schiller Räuber. Задач 5 в півроці, шкільні і домові.

Історія і географія: 3 год. на тиждень. Історія нових часів.

Математика: 3 год. на тиждень. Алгебра: рівняння 2. степенів о більше незвісних, рівняння виложиничі, прогресії, рахунок провіз., теорія подучень, двочлен Ньютона: геометрія: тригонометрія і аналітика. Вправи і задачі як в V. класі.

Фізика: 3 год. на тиждень. Вступні поняття, механіка тіл штучних, течій і тіл воздушних, наука о теплі і хемія.

Логіка: 2 год. на тиждень. Нісля підручника Kozłowskiego „Logika elementarna“ перероблено весь матеріал.

ІІІ. Клас.

Релігія: 2 год. на тиждень. Істория церкви.

Латинський язик: 5 год. на тиждень. Лектура: а) Q. Horatii Flacci Carm. I. 1. 3. 9. 10. 14. 22. 24. 29. 31. 37. II. 3. 7. 10. 14. 17., III. 2. 5. 30., IV. 2. 12.. Epop 2. Satir. I. 9. II. 6. Epist. I. 4. 7. прив. по кілька од, 1 лист. 1 сатира (з не читаних в школі). б) R. Cornelii Taciti Germania 1—27, Annal. IV. XV. XVI. (в виборі). Латинські розмови на основі лектури. Задачі як в V. класі.

Грецький язик: 5 год. на тиждень. Лектура: а) Платона *Апофофа, Коїтос, Алькес*, прив *Еїффероф* і 4 послідні глави з Федона. б) Софокля Антагона; прив. Антг.; в) Гомера Одиссея XVI і XXII. (вибір). Задачі як в V. класі.

Руский язик: 3. год. на тиждень. З „Віймків“ Барвінського ч. Н. перечитано віймки народної літератури XIX. в. від Кузіна до Самійлєнка. Домова лектура: Чайченка Соняшний промінь, Барвінка Скошений цвіт, К. Устияновича Яронюк, Огоновського Гальшка Остр. Задачі: в 1 півр. 5, в 2 півр. 3.

Польський язик: 2 год. на тиждень. З читанки *Wypisy polskie Tarnowskiego-Próchnickiego* II. читано Krasinski III. і IV. cz. Nieboskiej komedyi, Irydion, Przedświt; прив.: Sienkiewicz Quo vadis (вид. Bobin). Задачі як в V. класі.

Німецький язик: 4 год. на тиждень. З читанки перероблено до найновіших часів, надто лектура в школі: Torquato Tasso, Goethe; Jungfrau von Orleans, Schiller; домова: Hermann und Dorothea. Задачі як в VII. класі.

Історія і географія: 3 год. на тиждень. Історія австр.-угорської держави, географія і статистика австр.-угорської держави; повторене історії грецької і римської.

Математика: 2 год. на тиждень. Повторено весь матеріал з вищої гімназії. Виряди в розвязуванню задач алгебраїчних і геометричних. Задачі як в V. класі.

Фізика: 3 год. на тиждень. Магнетизм, електричність, акустика, оптика, астрономія.

Психологія: 2 год. на тиждень після підручника Речнік-а.

б) Предмети надобовязкові.

1. **Істория рідного краю**: в III. IV. і VI. класі в обох півроках по 1 годині, в VIII. класі лише в 1. півроті а в VI. класі лише в 2. півроті по 1 годині на тиждень. Училися від ученики після пляну назначеного п. к. Радою Шкільною краєвою.

2. **Сыпів**: I. відділ: а) 52 учеників, 1 година на тиждень; б) 48 учеників 1 година на тиждень.

Взято після підручників Кипріяна і Дітца з теорії сині ву: про звукотвір, о тонах, укладі складі, про поти, ритм, такт, павзи, будову складі взагалі, знаки хроматичної, творене тонацій дурових і мольових, темно, динаміку, мельодію, силу і барву тонів, о поставі тіла і віддиху при співі, о акордах. Надто виправи практичні з початку після сшіваника Матюка а відтак Кипріяна і Дітца, а при кінці шк. року виправи в сині ві хоральнім.

II. відділ: 67 учеників, 2 години на тиждень.

Із сьвітських творів виучено на хор мішаний: „Катерина“ Кишакевича, „Помалу чумаче грай“ Кумановского; на хор мужеский: „Огні горять“ Воробкевича, „Було колись“ Колесен, „Шінь вечірня“ Бетовена. Сі твори відсліпівано на вечерницях, устроєних гімназіальною молодежию на памятку роковин емерти Т. Шевченка. Крім того виучено на мішаний хор: „До Русі“ Конка, „Дніпро реве“ Січинського і „Гей Богдане“ Колесси. З церковних творів синівано многі пісні Бортнянського, Вербицького, Лавровського, між іншими: концертові исальми Бортнянського: „Слава во вищих Богу“, „Векую прискорбна еси душа моя“ і „Вохвалю імя Бога моего“; польди Матюка, Ніжанковського і Дорундика.

Принагідно повторювало з учениками теорію співіу.

3. **Рисунки** в двох відділах по 2 години на тиждень.

I. відділ 30 учеників, II. відділ 24 учеників. Ученики рисували в I. відділі лінії прості прямові, поземі, рівнобіжні, екіні, квадрат і його поділ. Після нової методи науки вільнопідручних рисунків рисували з таблиці і на таблиці: коло, лінії зігнуті у вісімку, подвійно зігнуті, зігнуті у трикутник, квадрат, лінії скимакуваті і зложені, (звоєві) листки поєдинчі, із поєдинчих листків зложені розети чотирі і осьмидільні.

В П. відділі рисували поєдинчі листки контурові стилізовані пальмета, орнамент стяжковий, грецький і ренесансовий, виконаний олівцем, тушом і красками. Рисунки перспективні, ліній і брил, з взірців в тіні, з моделів гіпсових: поєдинчі листки стилізовані і природні, орнамент плоский, зложений і розету.

4. **Гімнастика** в 6 відділах по 1 годині на тиждень. В І. відділі 50 учеників, в ІІ. 49 уч., в ІІІ. 43 уч., в ІV. 46 уч., в V. 30 уч., в VI. 27 уч. — разом 245 при кінці року.

Вирави відбувались в кождім відділі відповідні до віку і фізичних сил:

1. вирави в рядах: творене рядів і розстуців поєдинчих і зложених, звороти на місці, походи і біг рядом, в колоннах, заходи і т. д.

2. вирави вільні поєдинчі і зложенні, на місці і в поході та бігу, а се без приборів і з приборами як налицями дерев'яними і жалізними і важками.

3. вирави на приладах гімнастичних: скоки далекі і в гору, з місця і з розбігом, через козла і коня, вольтижовані на козлі і коні та поручах, вирави на драбинах уставлених в різких положеннях.

Взагалі в першій чверті кождої години були вирави в рядах і вільні а в слідуючих трох квадрансах по черзі вирави на приладах так дібрани, щоби розвивати і стягувати горішні і долинні часті тіла.

Крім сего учитель пояснював на кождім етапі науки відповідні ігри: кіт і миш, ястріб та кури, трояк, день і ніч, здогони, забава в велику піжну пилку і т. д.

5. **Каліграфія** в двох відділах по 1 годині на тиждень. І. відділ 34 учеників, ІІ. відділ 34 учеників. Ученики обох відділів виправлялися в писаню букв руских, латинських і німецьких, пишучи за учителем після взору поданого на таблиці. Крім сего учитель звертав увагу в ІІ відділ на генетичний розвій малих і великих букв і на історичний розвій каліграфії.

Теми

1. до письменних задач в висших класах.

a) В рускій мові.

Класа V.

1. Вид з оскресінської гори.
2. Чому звемо Слово о полку Ігоревім епічно-ліричною поемою?
3. Будівлі в старинім Єгипті.
4. Житє і характер Кира.
5. Любов рідній. На основі „Сестри“ М. Вовчка.
6. Вилів води на утворене поверхні землі.
7. Наши різдвяні обряди.
8. Яке значіння мав дельфінський союз для Греків?
9. Покаране Фастонта за недозволене бажання.
10. Значіння християнства для ширення духової культури на Русі в домонгольській добі. (На основі ник. лект.)
11. Причини і скількість атмосферичних онадів. (На основі ник. лект.)
12. Наши водорости.
13. Зміст I. пісні Гайди.
14. Розмова Антигона з Креоном. (На основі рускої лект.).

Класа VI.

1. Торговля в старинім світі і в наших часах.
2. Становище Марія в часі борби оптиматів і понулярів.
3. Героїчний спосіб в літописі Нестора.
4. Переїзд ХХ. г. „Bellum Catilinae“ Саллюста.
5. Хазарсько-рускі зносини по арабським жерелам. (На основі дом. лект. „Істор. бібліот. т. III“).
6. Уклад первовинні і его формация і функції у чоловіка.
7. Релігійні поняття на Русі княжої доби на основі „Слова о полку Ігореві“.
8. Що удержувало національну силиність руских земель при політичному партікуляризмі книжкої доби. (На основі „Істор. бібліот.“ т. IV.).
9. Як приготовляв ся Кеєрке до походу на Грецію? (На основі лект. Геродота).
10. Опис некла в „Божественній комедії“ Данта, ано-

крифі „Хожденіе Богородици по мукамъ“ і сучасних творах народної словесності.

11. Спір о інвеституре.
12. Великдень на селі.
- 13 Культурне значеніе хрестних походів.
14. Редітійна драма на Русі.

Класа ІІІ.

1. О скілько подібними були умови розвитку героїчної поезії у Греків і на Україні?
2. Наслідки трицілітньої війни для Німеччини.
3. Значеніє штуки пластичних для культури народу.
4. Коемольотічний елемент в рускій народній словесності.
5. Версаль як центр політичного і наукового життя Французів за Людвіка XIV.
6. Що пособляло скріплению боярства в Галичині?
7. Борба Демостена з Філіппом.
8. О скілько оправданням являється негативний суд Куліна про літер. діяльність Котляревського в національнім і суспільнім напрямі?
9. Якими прикметами ріжнить ся вдача Великоросів від Русинів-Українців?
10. Знамена культури найновійших часів.

Класа ІV.

1. Розбір Шевченкового „Послання“.
2. Зріст і унадок могучости Люксембургів.
3. Додатні і уємні типи в оповіданнях Марковички.
4. Стан римської суспільності в часах Горация.
5. Характеристика Гальники Острожской в історичному оповіданні Шараневича і в трагедії Ом. Огоновского.
6. Як розвинулася Австро-Угорщина під зглядом цивілізаційним під кінець XIX. століття?
7. Примірами з історії потвердити висказ Чайченка: „Странійши нема над той гріх, як зрадити рідну країну“.
8. Конець діло хвалити.

6) В ПОЛЬСКИЙ МОВІ.

Класа I.

1. Morze nie dzieli, lecz zbliża narody.
2. Dwór w Soplicowie i jego otoczenie.
3. Przyyczyny wojny Artakserksesa z Cyrusem i wojenne przygotowanie Cyrusa.
4. Opowiadanie klucznika o ostatnim z Horeszków.
5. Treść poematu „Ojciec zadżumionych”.
6. Polowanie w puszczy. Na podst. Pana Tadeusza.
7. Losy wygnanica na podstawie nowelli Sienkiewicza „Latarnik”.
8. Zasługi Peryklesa.
9. Wina, pokuta i rehabilitacja Jacka Soplicy.
10. Osnowa „Zemsty” Fredry.

Класа II.

1. Znaczenie sztuki drukarskiej dla rozwoju oświaty i literatury.
2. Burza a wojna. Porównanie.
3. Rozwój dziejopisarstwa polskiego do końca XV. w.
4. Żelazo i złoto, ich pożytek i szkody.
5. Podać ogólną dramatu Kochanowskiego „Odprawa posłów greckich”.
6. Jakie wady wytyka Kochanowski społeczeństwu polskiemu w poemacie „Satyr”.
7. Stosunek cesarza Fryderyka Barbarossy do papieża Aleksandra III.
8. O ile Skrzetuski odpowiada ideałowi rycerza chrześcijańskiego?
9. Stan obyczajów społeczeństwa rzymskiego w czasie wojny jugurtyńskiej.
10. Pamiętniki Paska i ich znaczenie! Na podstawie nauki szkolnej i prywatnej lektury.

Класа III.

1. Znaczenie satyr Krasickiego ze szczególniem uwzględnieniem satyr czytanych w szkole
2. Objasnić słowa Szymonowicza; „Nie żył, po kim piękna pamięć nie została”.

3. Ambitne zamiary Wallensteina.
4. Tok myśli w wierszu Węgierskiego „Moja ekskuza“.
5. Objąść znaczenie słów J. Urs. Niemcewicza:
„Niemadry, kto wśród drogi z przestrachu traci męstwo,
Im sroższe ciernie, głogi, tem milsze jest zwycięstwo“.
6. Klasycy i romantycy w Polsce. (Na podst. 2 listów Morawskiego).
7. Kolizja dramatyczna w tragedii Felińskiego: Barbara Radziwiłłówna.
8. O ile położenie Europy korzystniejszym jest od położenia innych części świata?
9. Charakterystyka Konrada Wallenroda.
10. Objąść znaczenie dwuwiersza:
„Kto garstką ziemię znosi, góry się doczeka,
Z kropli za kropią z ezasem uzbiera się rzeka“.

Klasyca III.

1. Stosunki polityczne w Polsce przed wojną Stefana Batorego z W. Księstwem moskiewskim.
2. Obraz upadku Rzymu na podstawie wstęp do Irydyona.
3. Charakterystyka Kirkora na podstawie lekt. dom. „Baladyny“.
4. Objąść znaczenie słów Mickiewicza:
„Młodzieńcze, dwie drogi czekają ciebie:
Jedna w wir świata, druga powrót w siebie“.
5. O ile można sprawdzić na młodości Irydyona myśl:
„Młodość jest rzeźbiarką, co wykuwa żywot cały“.
6. Charakter Maryi w poemacie Małczewskiego.
7. „Świtezianka“ Mickiewicza i „Rybalka“ Artymowskiego. Porównanie obu ballad.
8. Bracia Strawinsey. Charakterystyka porównawcza na podstawie powieści Rzewuskiego „Listopad“.

в) В німецькій мові.

Класа I.

1. Welche Gedanken erweckt bei uns das Gedicht Rückert's „Mahnung zur Selbstthätigkeit“?
2. Der Diamant. (Eigenschaften, Gewinnung und Schnitt).

3. Entdeckungsgeschichte Ninives.

4. Es ist an der Geschichte der Phönizier zu zeigen, welchen Einfluss ein Land auf die geistige Entwicklung seiner Bewohner ausübt.

5. Die Worte: „Was die Schickung schickt, ertrage“ — zu erklären und durch ein Beispiel zu beweisen.

6. Bedeutung der Winde im Haushalte der Natur. Auf Grund des Gelesenen.

7. Das Salz, ein unscheinbares aber kostbares Gut der Erde.

8. Die Akropolis. Beschreibung auf Grund der Lectüre.

9. Welche Eigenschaften der Mineralien machen uns dieselben wertvoll?

10. „Lügen haben kurze Beine“ zu erklären und durch ein Beispiel zu beweisen.

11. Die wichtigsten Einrichtungen der Lykurg'schen Verfassung. Auf Grund der Lectüre.

12. Der Panathenäenzug. Eine Beschreibung auf Grund der Lectüre.

13. Leben und Tod des braven Säemanns.

14. Die Geschichte unserer Erde. Nach der Lectüre.

Klasse VII.

1. Wie empfängt Menelaos den Telemach und Peisistratos.

2. Kudrums Leben.

3. Wie wurde Pytheas von Messalia Entdecker der Germanen und was erzählt er von ihnen?

4. Kurzer Inhalt der „Achilleis“ von Goethe.

5. Grundgedanke und seine Durchführung in Schiller's „Die Bürgschaft“.

6. Ein Tag auf dem Lande. Nach Hebbel's „Mutter und Kind“.

7. Die handelnden Personen und ihre Rollen im 1ten Gesang des Goethe'schen „Reineke Fuchs“.

8. Wiborada's Abstammung und Leben. Nach „Ekkehard“ von Scheffel.

9. Des Sängers Lied in Schiller's „Der Graf von Habsburg“.

10. Was gab Grund zur Feindseligkeit den „friedlich n Nachbarn“ in Freytag's „Die verlorene Handschrift“?

11. Francouer's Leben. Nach Achim's gelesener Novelle.

12. Charakteristik der Personen in Schiller's „Der Taucher“.
13. Was braucht eine Grossstadt zu ihrem Leben und wie versorgt sie sich damit?
14. Der Grundgedanke und seine Durchführung in Schiller's „Der Kampf mit dem Drachen“.

Klasse VII

1. Über die beiden Evangelienharmonien „Heljand“ und „Krist“.
2. Der Herbst, ein Bild des reifen Mannes.
3. Wie kam Minna von Barnhelm mit dem Major von Tellheim im Gasthouse zusammen und welchen Erfolg hatte dieses erste Zusammentreffen?
4. Über das Grundmotiv in den beiden deutschen Volksopern und über die Durchführung desselben.
5. Wie vollführt Marinelli seine Rache an Appiani? (Mit einer kurzen Charakteristik beider Personen).
6. Wie kam Iphigenie nach Tauris und ihr Wirken da selbst?
7. Die Verwendung des Holzes. Abhandlung.
8. Was bringt uns der erste Act des Schiller'schen Schauspiels „Die Räuber“?
9. Prinz Eugen's von Savoyen strategische und politische Thätigkeit.
10. Die guten und die verwerflichen Eigenschaften des Philotas. (Lessings „Philotas“).

Klasse VIII.

1. Max Piccolomini in Schiller's „Wallenstein“.
2. Die Dioskuren von Weimar. Ihr Leben und Schaffen für die deutsche Litteratur.
3. Eine kurze Charakteristik der Hauptpersonen im 1ten Aufzuge des Goethe'schen „Torquato Tasso“.
4. Das Besitzthum des Wirtes „Zum goldenen Löwen“.
5. Ein Blick auf die wichtigsten geschichtlichen Momente aus der Regierungszeit Kaiser Karl VI.
6. Die beiden Freunde in Goethe's „Hermann und Dorothea“. Charakteristik.

7. Was bringt uns der Prolog in Schiller's „Jungfrau von Orleans“?

8. Eine kurze Charakteristik der gelesenen Balladen Goethe's und Schiller's.

2. Теми до письменного іспиту зрілості:

1. Язык латинський: а) P. Cornelii Taciti Annal. II. c. 71—72; б) з читання рускої для II. класи гімназ. устуц 118. н. з. „Крез і Сольон“ від слів: „Коли Крез до „віддали єму велику почестъ“.

2. Язык грекий: Платона *Горгіс* XI (456—457).

3. Язык руский: Заслуги духовенства в історії розвою культури і цивілізації, з особливим увагданем Руси.

4. Язык польский: Objasnié znaczenie słów Sofoklesa:

„A kto podepee prawa ojczyste,

Kto na domowe porwie się bogi,

Tego przekleństwo ściga wieczyste,

Tego ojczyzna rzuei za progi“. (Sofokles-Węglewski, chór II str. 4)

5 Язык німецкий: Maria Theresia's Verdienste um „Oesterreich.

6. Математика: Сума десятьох перших членів аритметичної прогресії є 155. Перший член її прогресії є заразом квотом прогресії геометричної, що в пій сума двох перших членів є 9 а перший член є так великий як різниця прогресії аритметичної. Визначити єї обі прогресії.

Куля о поверхні 50 m^2 є вписана в стіжок прямий, котрого кут при вершині $\alpha = 34^\circ 18' 36''$. Обчислити бічницю і обєм стіжка.

На великій осі еліси $9x^2 + 25y^2 = 225$ зачеркнути коло і з точки $x_1 = -7$ $y = 0$ поведено стичні до обох кривих: вут, якій творять єї стичні, є кутом вершиковим трикутника рівнораменного о раменах рівних 1; як велика є підстава сего трикутника?

V. Прибори до науки.

І. Бібліотека учителів числити 605 творів в 927 томах і 368 примірників звітів дирекцій середніх шкіл.

В р. 1902 куплено: а) 36 творів в 54 томах, між тими знатніші: Етнографічний Збірник (VII—IX), Анонімі і легенди новозавітні, В. Шухевич Гуцульщина II., Кониєцький О. Тарас Шевченко-Грушевський II., Handbuch der klass. Alterthumswissenschaft: Griechische und lateinische Sprachwissenschaft, Geographie und politische Geschichte des klass. Alterthums, Geschichte der alten Philosophie, Geschichte der griechischen Litteratur, Geschichte der römischen Litteratur, Griechische Mythologie und Religionsgeschichte, Dr. Toischer W. Theoretische Pädagogik und allgemeine Didaktik, Dr. Matthias A. Praktische Pädagogik für höhere Lehranstalten; Didaktik und Methodik der einzelnen Lehrfächer (Handbuch der Erziehungs- u. Unterrichtslehre von Baumeister III. IV.), Wilmanns Deutsche Schulgrammatik, Podręcznik do systemat. dyktanda (według uchwał Akad. Umiej. w Kr.), Dr. Sallwürk Fünf Capitel vom Erlernen fremder Sprachen, Kluge F. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache, Уманець М. і Спіка А. Словаръ росийско-украинский, Збірник фольклор. експл. Наук. Товар. ім. Шевч. II. III., Duntzer H. Abhandlungen zu Goethe's Leben und Werken, Regeln für die deutsche Rechtschreibung nebst Wörterverzeichnis, Kortum Die Jobsiade, Venn J. Deutsche Aufsätze, Die Annalen des Tacitus von Draeger, Rethwisch C. Jahresberichte über das höhere Schulwesen (XV) і 6 низких підручників; б) часописи: Літературно-науковий Вістник, Учитель, Кіевская Старина, Gazeta Lwowska (з додатком Przewodnik naukowy i literacki), Przewodnik bibliograficzny, Przegląd polski, Kwartalnik historyczny, Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien, Gymnasium, Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht.

В дарі одержано: 1) від краківської Академії наук: Rozprawy Akademii wydz. filologiczny II. 18. Rozpr. wydz. histor.-filezof. II. 16. 17, Materyaly i prace Komisyi językowej I. 1, Sprawozdanie Komisyi fizyograficznej 35, Materyaly antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne V., Rocznik Akademii 1900/1901, Rozprawy wydz. matematyczno-przyrodnicze II. 18. 19, III. 1. A, 1. B, Bibliografia historyi polskiej II. 1—4, Atlas geologiczny Galicyi 13, Scriptores rerum Polonicarum XVIII,

Lud białoruski na Rusi litewskiej II. 1, Torquata Tassa Goffred abo Jeruzalem wyzwolona przekł. P. Kochanowskiego, Sprawozdania Komisyi do badania historyi sztuki w Polsee VII. 1. 2. (i Indeks); 2) від виділу краєвого у Львові: Wiadomości statystyczne томи XVIII. 1. 2, XIX. 1, Pilat Podręcznik statystyki Galicyi VI. 2.; 3) від п. к. Ради Шкільної кр. Dziennik urzędowy 1902; Sprawozdanie o stanie szkół średnich kraj. 1900/1901, дальнє від проф. Юл. Кобилянського з Чернівців Барановский М. Педагогіка перел. Юл. Коб., від проф. Кузьми 1 книжку і від Директора 50 книжок і „Музей“ р. 1901 і 1902.

2. Бібліотека учеників чиелить: 265 творів а 475 томів в рускій мові, 243 творів а 289 томів в польській мові і 181 творів а 345 томів в німецькій мові.

В р. 1902, кудиено: Огоновский Ом. Істория рускої літератури II—IV., Равіта Ф. Гетьман Мазепа, В. Лебедова Гостинець для руских дітей, Старицький В темряві, Рогова Сингетьмана, Кордуба М. Шнеанки на галицькій Волині, Грінченко Б. Привіт. Гапні Барвінок, Кониський О. Проба улантованя хронольгії до творів Т. Шевченка, id. Вибір з поем, Коцюбинський Оповідання, id. По людському, Оповідання для дітей, Образки з історії Укр.-Руен, Колесса Др. Ногляд на сучасний стан історичних розелідів укр.-руської літератури, Томашевський С. Маруся Богуславка в укр. літературі, Шулой Др. Нові і перемінні звізди, Коцовский В. Література галицько-руска і М. Шашкевич, Тобилевич І. Чумаки, Щурат В. Др. Наше відроджене, id. Вибраї оди Горация, Леся Українка На прилах пісень, Гоголь М. Ревізор, id. Тарає Бульба, Тургенев Дим, Руданський С. Твори т. IV., Едварде Стефан Лаврентій, І. Лі Сучасна Ніоба, Костомаров М. Кудеяр, Нечуй І. Причена, id. Гетьман І. Виговський, Еркман-Шатріян Пані Тереса, Цеглинський Г. Аргонавти, Чайченко Б. Твори т. I., Бесіди про часи козацькі на Україні, Шигуляк Е. Верховинські загадки І., Чайківський А. Др. Спомини з-перед 10 літ, Франко І. Смерть Каїна, id. Каміна душа, Ленкій В. Стрічки, id. З життя, Гуцков К. Уриель Акоста, Смаль-Стоцкий Др. Буковинська Русь, Грабович І. Марта Борецка, Пачовський М. Др Народні думи І., Толстой Казки, Подоленко За громаду, Шекспір У. Макбет, Коріолян, Гамлет, Приборканна гоструха, Дийрова Чайка Казка про сонце та его сина, Короленко В. Судний день, „Дзвінок“ 1901.

Chmielowski P. Józef Ign. Kraszewski, id. Adam Mickiewicz, id. Nasi powieściopisarze, Sienkiewicz H. Rodzina Połanieckich, id. Bez dogmatu, Rapacki W. Hanza, Prus B. Faraon, Krechowiecki A. Veto, id. Starosta Żygwulski, Jokai M. Poruszymy z posad ziemie.

Scheffel L. V. Ekkelhard, A. Stifter's ausgewählte Werke, Weber Fr. Dreizehnlinien, Goethe W. Italienische Reise (Auszug), Windel R. Der Göttinger Dichterbund, Schasler M. Dr. Aesthetik, Klaar A. Geschichte des modernen Dramas in Umrissen, Hebbel Fr. Die Nibelungen, Hans Sachs Auswahl aus Dichtungen, Mager A. Oesterreichische Dichter des XIX. Jahrhunderts, Sophokles König Oedipus, Aias, Antigone übers. von Donner, Kleist H. Der zerbrochene Krug, Mager A. Moderne deutsche Dichter, „Gaudemus“ Blätter und Bilder für die studierende Jugend IV.

В дарі одержала бібліотека: „Дзвінок“ 1901.

В бібліотеці для убогих учеників находиться 353 шкільних підручників (придатних до ужитку); в р. 1902. куплено 6 підручників в 20 томах а 11 учеників жертвувало 49 книжок (1901 і 1902).*)

3. До науки географії і історії с: 64 маш, 133 образів географ. і істор., 8 атласів (геогр. істор. і п) і 2 гльоби. В р. 1902. куплено: мапи: Gäbler Europa, Haardt Asien, Spruner-Bretschneider Europa in 14. Jahrdt, Europa zur Zeit der Reformation і Europa zur Zeit des 30 jährigen Krieges, Gustawicz Europa w 16. wieku, Kiepert Imperium Romanum; в дарі одержано: від Вн. Максим. Навла Шіффа у Відні „Образи для школи і дому“ серія I. і II. (1—50).

4. До науки історії природи с: а) зоол. оказів винчаних 43, в спиртуці 44, сухих 14, моделів 8, кістяків 7, образів 180 і збірки мотилів і комах; б) ботан. моделів 50, образів 106; в) оказів мінералів 165, моделів кристалів 56, образів 7, збірка геологічних оказів (91). В р. 1902. куплено: зоол. Amphiophus lanceolatus, Ascidia sp., Salpa sp., Salpa-colonia, Beroe

*) Книжки жертвували 1901: Глібовицький 2 кн.; Кисіївський Стефан 9 кн., Левицький Іван 8 кн., Навлюк Методій 7 кн., Станецький Лев 9 кн., Попек Микола 1 кн.; 1902. абітурієнти: Гонюк 1 кн., Носацький 2 кн., Ткачук 5 кн., Харук 2 кн., Хомин 3 кн.

ovata, Pelagia noctiluea, Asterophyton gorgonoecephalus, Anemonia sulcata, Spongilla fluviatilis — всі в спиртує: ботан. моделі Chara fragilis і Pteris serrulata, — і мікроскоп.

5. Габінет фізикальний чиєлить 87 приладів і 4 таблиці. В р. 1902. куплено: машину Маха до руху філястого, прилад прецесійний Fessel'a, бльоки (подв., неподв. і потенціометр.), оптичну шибу Hartl'a з рефлектором і додатками, прилад до перетискування ртути (дощ ртутиний).

6. До науки рисунків має заклад: 343 взірців, 7 приладів до науки перспективи, 12 моделів з дерева, 14 моделів з гілею. В р. 1902. куплено: Steigl F. Neue Zeichenvorlagen, Heft I—IV. (92 Blatt); Andel A. Das geometrische Ornament I. (92 Tafeln mit Text), Andel A. Elemente des pflanzlichen Ornaments (75 Taf. mit Text) і 9 моделів з дерева.

7. До науки каліграфії: 7 зонитів взірців письма і 18 таблиць. В р. 1902. куплено: Manner Lor. Lehrgang der Current-, Latein- und Rundschrift і таблиці: Current-Schrägschrifttafeln і Latein Schrägschrifttafeln (по 6).

VI Іспит зрілости при кінці післяного року 1901/1902.

До іспиту прийшло 19 абітурієнтів: 18 публичних учеників і 1 екстерніст, всі покінчили VIII. класу в тутешній гімназії (уч. публичні в р. 1902. екстерніст 1901).

Свідоцтво зрілости з відзначенням признано 4 уч.

"	"	признано	.	.	14	"
(13 публ. 1 екст.)						

Репробовано на 1 рік	.	.	.	1	"
----------------------	---	---	---	---	---

Разом 19 уч.

Виказ абітурієнтів, що здали іспит з рілості в дніх 19. 20. і 21. червня 1902 р.

— 53 —

Ч. нр.	Ім'я і прозвище	Місце уродження	Віра Уро.д.	Гік Уро.д.	Ходив до гімназії в роках	Результат іспиту	Шамрів за п. ви- діл унів.
1	Вальнер Едуард	Забологів в Галичині	гр. к. 1833	1894—1902	зрілий	філософія.	
2	Глушкович Евгеній	Красноставії	гр. к. 1852	1895—1902	"	"	
3	Глушкович Зенон	Красноставії	гр. к. 1881	1893—1902	"	правничий	
4	Гузар Евгеній	Сгрій	гр. к. 1884	1895—1902	"	техніка	
5	Гоянюк Николай	Сематівці	гр. к. 1882	1895—1902	"	богослов.	
6	Демчук Михайло	Ператин	гр. к. 1881	1895—1902	"	філософія.	
7	Кисілевський Матвій	Лібче-Ілци	гр. к. 1883	1895—1902	"	богослов.	
8	Шолек Николаї	Кутти	гр. к. 1881	1895—1902	"	філософія.	
9	Попович Василь	Топорівці	гр. к. 1850	1895—1902	"	"	
10	Цосацкий Методій	Стецева	гр. к. 1854	1895—1902	"	лісов. акаад.	
11	Равлюк Николай	Орелець	гр. к. 1881	1895—1902	"	філософія.	
12	Райт Дмитро	Самбір	гр. к. 1880	1893—1902	"	"	
13	Рожка Іван	Микитинці	гр. к. 1854	1895—1902	"	"	
14	Росткович Юрій	Жежава	гр. к. 1853	1894—1902	"	"	
15	Ткачук Лавренцій	Глушиків	гр. к. 1879	1893—1902	"	правничий	
16	Харук Іван	Тулова	гр. к. 1878	1895—1902	"	"	
17	Хомин Глія	Княгинин	гр. к. 1882	1894—1902	"	лікарський	
18	Павлусевич Конст.	Кімполович на Буковині	гр. к. 1878	1873—1901 (екстерні)	"	богослов.	

VII. Важніші розпорядження ц. к. шкільних властій.

Ц. к. Рада ІІк. кр. реєстр. з дня 7. вересня 1901. ч. 25285 позволяла поділити II. класу на два рівнорядні відділи.

Ц. к. Рада ІІк. кр. з дня 14. листопада 1901. ч. 32343 подала до відомості реєстри Е. Е. и Міністра В. і Пр. з дня 21. жовтня 1901. ч. 20074 в справі увільненя гімназіяльних абітурієнтів від іспиту з всесвітньої історії і фізики при іспиті зрілості: „В случаях, коли пересічна нота з історії всесвіт. і фізики в чотирох послідніх півроках не дає (що найменше) повної ноти „дуже добре“, лінії тоді можна абітурієнта увільнити від іспиту із сих предметів, коли одну ноту низшу цілком покриває нота вищіша, і її одна із чотирох нот не є низша як „добре“ а послідовно найменше „дуже добре“.

Ц. к. Рада ІІк. кр. з дня 10. лютого 1902. ч. 3226 повідомляє, що ц. к. Мініст. Вір. і Пр. реєстр. з дня 20. січня 1902. ч. 122 заявило охоту давати кандидатам учительського стану, навіть вже на початку студій на виділі фільософічнім, державні стипендії в місячних ратах а єє на основі одиній деканату того виділу і ц. к. Ради ІІк. краєвої.

Ц. к. Рада ІІк. кр. з дня 8. мая 1902. ч. 7509 подала до відомості реєстри Е. Е. и. Міністра В. і Пр. з дня 24. лютого 1902. ч. 36991 в справі заведення нової німецької правописи у всіх школах (від нового шкільного року 1902/3).

Ц. к. Рада ІІк. кр. з дня 9. мая 1902. ч. 29374 призначила професорові Ю. Насальському четвертий пятилітній додаток до платні.

Презид. ц. к. Ради ІІк. кр. з дня 3. липня 1902. ч. 393 повідомляє, що ц. к. Мініст. В. і Пр. позволило, щоби сей шкільний рік віймково закінчити вже дня 12. липня 1902.

Ц. к. Рада ІІк. кр. апробувала до ужитку в школах середніх підручники:

- а) Gustawicz Historyczna mapa Europy w połowie 16. wieku. (Розн. з дня 31. серпня 1901. ч. 22718).
- б) Торонський А. Істория біблійна нового завітга 2. вид. (розн. з дня 21. вересня 1901. ч. 16090).
- в) Др. Е. Савицкий. Наука геометрії з погляду для низших класів школ середніх. Ч. II. (рознор. з дня 12. жовтня 1901. ч. 30381).

- г) Й. Штайнер і Др. А. Шайндлер. Вправи латинські для I. класи гімназіяльної, переложив Р. Цеглинський. (розпор. з дня 14. жовтня 1901. ч. 28549).
- д) Л. Герман і К. Петеленц. Вправи німецькі для III. класи школ середніх. Чер. Др. О. Калитовский. 2. вид. (розн. з дня 30. листопада 1901. ч. 32854)
- е) Е. Kokorudz і Fr. Konarski. Gramatyka języka ruskiego dla Polaków. (розпор. з дня 16. січня 1902. ч. 34288).
- ж) Закінчевский В. Всеєвітна істория для висших клас школ середніх. Том II. Істория середніх віків, переложив О. Барвіньский. (розн. з дня 17. червня 1902. ч. 7503).
- з) Відмки з народної літератури українсько-руської XIX. віку для висших клас школ середніх, уложив О. Барвіньский. (розн. з дня 17. червня 1902. ч. 14488).

VIII. Поміч для бідних учеників.

Підмогу убогих учеників рускої гімназії мають на меті дві інституції в Коломні, іменно „Бурея братства церк. св. Арх. Михаїла“ і Товариство „Шкільна Поміч“.

I. В буреї братства церк. мало (при кінці шк. р. 1901/1902) поміщено і харч 28 учеників, сини селян або бідних ремісників і свроги, з них 7 цілком безплатно, 15 за доплатою по 10 К., 1 по 12 К., а я за доплатою по 4—8 К. місячно. Надзір над учениками мали члени Виділу братства, до котрого належать катехит і один учитель гімназії.

II. Товариство „Шкільна Поміч“, засноване 1892. року прихильниками учасцій ся молодіжі, удержувало окрему бурсу — інститут, де в шк. р. 1901/1902. було поміщених 35 учеників (найдго 3 приходило на обід і вечеру), із них 27 за місячною доплатою по 16—34 К. а 8 цілком безплатно (і 3, що діставали харч).

Крім сего видало товариство в шк. році на підмогу бідних учеників суму 221·70 К. (іменно: на харч, одіж, мешкані 134·40 К., на книжки 31·40 К., на ліки 52·90 К.). Поміч лікарську подавали убогим ученикам члени товариства Ви. Др. В. Кобринський і Др. З. Левицкий безкористно, а Ви. Бешльос опускав з ціни за ліки 25%.

Товариство оснувало також окремий фонд, призначений на підмогу бідних учеників при справленню шкільних мунду-

рів, і завдяки цій підмозі значне чиєло учеників одержало приписані мундури нереважно на силату коштів малими рата-ми а многі також даром (ці на суму 226·94 К. а в загалі від засновання цього фонду роздано бідним ученикам даром мун-дурув за суму 1852·85 К.).

Головою цього товариства є Директор гімназії, до виділу належать ще 4 інші гімназіальни учителі.

ІІІ. Жертви, що вилинули на підмогу бідних учеників:

а) при записах учеників зібрали 48 К. 39 сот.

(значніші датки жертвували:

Веч. оо. Решетилович з Мокротина, Охримо-
вич з Грабівця, Завадецький з Микитинець, Навлу-
севич з Довгой воли., Калитовський з Тріїці, Ви.
Головацький з Коломиї, Волошин з Коломиї, Стрий-
ський в Башківцях, Кульчицький з Богородчан, Лав-
рів і Панчак з Коломиї — по 2 К., Ви. Левицький
з Ріжна, Весоловський з Коломиї, Ікбчин з Городенки — по 1 К.).

б) за вписові карти	20	К.	—	сот.
в) абітурієнти Сингалевич і Шмігельський по 2 К.	4	"	—	"
о. Йук з Вербиці	2	"	—	"
о. Олесьницький з Торговиці	2	"	—	"
Хв. Товариство „Родина“ в Коломиї замість вінця на гріб о. Кобилянського	20	"	—	"
Хв. Товариство „Жіночий Кружок“ в Коломиї замість вінця на гріб о. Кобилянського	20	"	—	"
Хв. Дирекція Каси онадності в Коломиї (на книжки)	50	"	—	"
Ученики На класи замість вінця на гріб това- риша Яновського	3	"	88	"
Н. Н.	7	"	86	"
г) до скарбонок по етортах зібрали	19	"	75	"
д) лишилося з року 1900/1901	193	"	98	"
Разом				391 К. 86 сот.

З того видано:

а) на книжки і прибори до рисунків	37	К.	80	сот.
б) на одіж	54	"	40	"
в) на шк. оплату	5	"	—	"
г) на ліки	7	"	60	"
д) запомоги ученикам	41	"	80	"

е) до фонду мундурowego	100	"	"
ж) на винесові карти	15	"	"
Разом 261 К. 60 сот.			
Остає отже на рік 1902/1903	130	К. 26 сот.	
IV. Фонд мундурowy:			
а) Стан фонду з початком шк. року	193	К. 15 сот.	
б) дар : Каса ощадності міста Коломиї замість вінця на гріб б. п. о. Кобилянського	100	"	"
в) із фонду для бідних учеників	100	"	"
Разом 393 К. 15 сот.			

Із цієї суми видано на мундури для учеників 93 К. так, що остало готовими грішми 300 К. 15 сот.. що зложені в Каєї ощадності зросли до суми 310 К. 11 сот., (до дня 30. червня 1902).

V. Стипендії і запомоги, уделені ученикам з публичних фондів, виказані на статистичній таблиці ч. 11.

За сії жертви для бідних учеників висказує Дирекція в імени тих учеників сердечну подяку всім Ви. Добродіям і Прихильникам молодежі.

IX. Справа скріплення фізичних сил МОЛОДЕЖІ.

Наука гімнастики відбуvalа ся правильно через цілий рік а молодіж радо користала з неї (при кінці року було 245 учеників = майже 63% цілого числа).

Між шкільними годинами під час 10—15 мінутових пауз виходили ученики на подвіре коло школи, однак задля малого і недогідного місця (на не великім просторі мають містити ся ученики обох гімназій) не могли забавляти ся як слід. Так само задля недостачі відповідного провідника забав, що заняв би ся систематичним їх устроєнem і веденем, не було таких забав молодежі. В місяцях вересні (1901.), маю і червні (1902.) виходили ученики поодиноких класів під проводом учителів (як пп. Кузьми, Макарушки, Раковского, Масляка, Колодницкого, Франчука, Іванця) на близькі або дальші прогулочки за місто і в околицю, хотій на частійші такі проходи дуже часто не позволяла вибрati ся непевна погода сїї весни і літа.

В літі користала молодіж із купелей в Пруті, в меншій мірі уживала руху на ховзанці під час зими.

X. Літопись гімназії.

Запис учеників до гімназії відбувся в днях 1. і 2. вересня 1901; в сих днях були також вступні іспити до I класів і до класів приготовляючої.

Дня 9. вересня 1901., в річницю смерті Є. ціс. і кор. Величества бл. и. Цісаревої Єлизавети, а також дня 19 листопада 1901. в день іменин бл. и. Цісаревої відбулися поминальні богослуження за упокій душі.

4. жовтня 1901. обходила гімназія день Ангела Є. ціс. і кор. величества Цісаря Франц Йосифа I. торжественным богослужінням в церкві.

В днях 15. і 24. жовтня відбула молодіж враз із учителями процесійні походи ювілейні до визначених храмів Божих.

Дня 22. жовтня, по чотирох лекціях науки в школі, взяла молодіж враз із учителями участь в похоронах довголітнього гр. к. пароха коломийського, бл. и. о. крилош. І. Кобляньского.

Дня 18. січня в день Богоявлення Госп. по полуодин катехит о. Войтіховський відправив в одній із шкільних саль йорданське водосвячення і опися покропив съяченою водою весь будинок при участі учителів, учеників і при съїзді тімназійального хору. В торжестві взяв ласково участь Веч. о. Навлюк, парох в Нядиках під Коломною.

Перший піврік скінчено дня 30. січня а другий розпочато дня 3. лютого 1902.

Дня 20. лютого обходила гімназія ювілей 25-літньої річниці понтифікату Єго Св. Папи Льва XIII. торжественным богослужінням в церкві.

Дня 7. цвітня съячкувала молодіж гімназії ХІІ. роковини смерті Тараса Шевченка музичними вечерицями з такою програмою:

Шевченко-Колесса Було колись..., хор муж.; Лішт XII. Рапсодія, фортец. сольо; Шевченко До Основяненка, доклям.; Кумановский Візаніка нар. пісень, мін. хор; Беріот Scène de Ballet, скрипкове сольо в супров. фортеп.; Бетовен Пісні вечірня, подвійний муж. квартет; Відчут ученика VIII. класів Мик. Равлюка: „Любов Шевченка до України“; Шевченко-Кишакевич Катерина часть II,

міш. хор. з фортеп.; Гольтерман Romance, віольончельове сольо в супров. фортеп.; Шевченко Бувас в неволі..., декламация; Фльотов Марта, пітицурі оркестра; Маскані Cavalleria rusticana, смичковий квартет: Шевченко - Воробкевич Огні горять, муж. хор. Вечерок закінчив професор О. Макарушка промовою до молодежі

На єї вечериці молодіж запросила учительський збір і учеників І. гімназії.

Ниємнений існит зрілости відбув ся в днях 5. до 10. мая а устий в днях 19—21. червня 1902. під проводом ц. к. Інспектора краєв. школі середніх Внов. І. Левицкого. Дня 23. червня 1902. по богослужінню в церкві зібрали ся абітурієнти і ученики вищих клас в школі і директор в присутності учителів найвищої класів і деяких з вітців абітурієнтів роздав сувідоцтва зрілости. Перед сим попрацяв своїх кілька літніх учеників тенілами і пізрими словами господар VIII. класів проф. Наливайко і закінчив свою промову окликом в честь Найсіншого Цісаря Франц Йосифа I., що присутні з одушевленем повторили, опісля абітурієнт М. Нолек іменем своїх товаришів дякував учителям за працю і заходи коло образовання і ведення сей молодежі. Торжество закінчилося відсвітанням народного гимну.

Дия 3. червня сьвяткувала гімназія день свого Ангела, св. Константина Великого, торжественним богослужінням в парадіяльній церкві, котре відправив о. катехіт гімназії. Відповідну проповідь виголосив Веч. о. Салі.

Дия 14. червня, в т. зв. задушину суботу, відбулося заупокійне богослужіння за душі померлих учителів і учеників гімназії.

Дия 28. червня молодіж враз із збором учительським взяла участь в поминальнім богослужінні за упокій душі Є. цієї і кор. Величества бл. п. Цісаря Фердинанда.

В році пригнуила молодіж три рази до св. сповіді і причастія; в днях 19—22 цвітня відбула великолітні реколекції.

Шкільний рік закінчено дня 12. липня 1902. благодарственним богослужінням і відсвітанням народного гимну і роздачею шкільних сувідоцтв.

В осені і зимі а по часті ще і на весні 1901/1902 р. лютились заразливі недуги в Коломиї і околиці так, що дуже значне число учеників слабувало тяжко, часто через довший час, а навіть кількох мусіло покинути школу і перервати науку в наслідок тяжкої недуги. При цьому не обійтися і без більших жертв. Дифтерія була причиною смерті ученика Панкласії Адама Яновського, в наслідок іншої тяжкої недуги помер ученик III. класи Мирон Охнич. Крім того помер ученик приватист VII. класи Антін Острафійчук, що вже від довшого часу терпів на грудну болізнь, і ученик Іа. класи Михайло Попюк. Вічна їм пам'ять!

Дня 11. мая 1902. помер в Самборі **Омелян Корда-севич**, що був віл вересня 1896. року до кінця січня 1901. року професором тутешньої гімназії, позаяк в тім часі задля слабості був перенесений в тимчасовий стан спочинку.

Бл. и. Омелян уродився 3. серпня 1852. р. в Вязівниці ярославського пов. Гімназію скінчив в Черемишах а виділ філософічний на львівськім універзитеті і там здав іспит з національної історії, яко головного предмету, математики, фізики і географії яко предметів побічних в році 1886. Найперше був заступником учителя в золочівській гімназії, опісля в школі реальній в Станиславові, в гімназії коломийській і академії міст у Львові, 1891. р. іменованій дієсним учителем в ряшівській гімназії служив там 2 роки, опісля 3 роки в II. гімназії в Черемишили, в кінці від вересня 1896. року в Коломиї, зразу в рівнорядних класах руских а потім в II. гімназії.

Був се совістний і ревний учитель, що з прихильностю і вирозумілостю відносився до молодежі. Однак лихій фізичний стан і видний упадок сил, іменно в послідніх роках, не позволяв єму повнити обовязків так, як би сам був сего бажав, і змагаюча ся недуга, помимо лічення, була причиною, що перед часом мусів покинути службу, а в кінці загнала їго в гріб.

Земля єму пером! Вічна єму пам'ять!

XI. Статистика Ученіків

(Число жителів в Гері по правій боці означає ученика приватного).

	КЛАСА							РАЗОМ		
	приг.	Ia.	Іб.	ІІа.	ІІІа.	ІV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Повіт етнічний	2
теребовельський	3
тівмакій	3	9	1	3	2	22
чортківський	1	.	.	1	1	5
яворівський	1
"	1
Буковина	389 ¹
Разом	41	44	38	35	36	60	44 ¹	21	21	77 ¹
Славяни	5	6	3	10	5	12	8 ¹	8	10	4
Урядники державні	2	1	2	3	5	5	3	2	3	20
приватні	1	.	1	.	5
Лікарі	1	1	.	.	.	1
Власні посади	.	.	.	2	1	6	4	4	8	6
Національні учителі	1	8	1	4	2	2	4	4	3	48
Міністри і ремісники	3	3	1	4	2	2	20	28	6	26
Селяни	27	20	28	10	17	1	1	1	8	172
Купці	.	2	2	1	3	4	3	3	1	5
Слуги публичні	.	2	1	.	1	4	1	1	.	20
Заробітні	.	1	.	.	1	4	1	1	.	9
Разом	41	44	38	35	36	60	44 ¹	21	21	389 ¹
8. Класифікація.										
а) Допов. клас. за р. 1900/1901.	3	4	1	—	—	—	—	2	1	21
І. Степень з відлашанням	.	.	.	3	—	—	—	.	4	1

I.	Степень	30	33	24	49	29	24	25	21	15	18	278
II.	"	1	3	5	5	2	2	2	2	2	2	24
III.	"	1	1	4	1	4	1	1	1	1	1	14
Не класифіковані	1
Разом	35	41	34	57	47	27	31	25	22	19	19	335
б) з кінцем шк. року 1901/1902												
I. стежень з відзначенем	2	2	6	3	5	2	2	2	2	4	2	28
I.	1	34	38	23	28	17	22	15	14	14	14	301
II.	"	2	2	1	1	2	2	1	1	1	1	13
III.	"	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
Позволено повтор. іспит з 1 предм.	4	1	5	2	6	3	3	3	3	3	3	34
Не класифіковано	1	1	1	.	.	3
Разом	41	44	38	35	36	21	30	21	21	19	19	389
9. Шкільна оплата.												
Оплата зложило в 1 півроті	43	14	10	5	6	7	7	6	5	5	1	114
" в 2 "	9	8	3	7	8	12	3	9	5	5	2	78
Увільнило від оплати в 1 півроті	34	31	32	31	53	34	18	25	18	18	18	294
" " в 2 "	35	36	28	28	48	32	18	21	15	17	17	313
Шк. оплата виносила в 1 півр. К.	430	560	400	200	240	280	280	240	320	40	40	3270
" " в 2 півр. К.	90	320	120	280	320	480	520	120	360	200	200	290
Разом К.	520	880	520	480	560	740	800	400	600	520	520	6160
Всегупні такси виносили К.	78	189	210	21	16.80	25.20	21	16.80	8.40	25.20	.	611.40
Датки на прибори до науки К.	104	106	78	74	122	96	58	62	52	38	.	790
Такси за диплікати співділців К.	6	.	.	4	8	4	4	4	.	.	30
Разом К.	78	299	316	99	10.80	15.20	12.5	78.80	74.40	81.20	38	1431.40
Датки на прибори до забав К.	23	22	24	16	17	22	12	7	13	5	4	165

штук.	Ін.	ІІа.	ІІІа.	ІІІІа.	ІІІІІа.	К А Р С А					РАЗОМ
						V.	VI.	VII.	VIII.		
10. Н аука надобовяз. предметів.											
Польський язык (взгл. обов.)	23	22	19	27	16	37	27	8	21	7	8
Історія рідного краю	· · ·	· ·	· ·	· ·	· ·	60	44	6	30	20	215
Рисунки вільновручні	10	· · ·	5	4	3	· ·	1	3	1	1	154
" геометричні	· · ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	3	1	1	45
Слів	· · ·	20	27	15	14	11	31	17	11	3	4
Каліграфія	· · ·	· ·	18	16	15	19	· ·	· ·	· ·	· ·	167
Гімнастика	· · ·	30	31	26	24	19	46	30	3	3	68
II. Стипендисти.											
З фунд. Гловіцького	· · ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	2
" Романовского	· · ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	1
" Бурачинських	· · ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	1
" Ступницьких-Яновських	· · ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	1
" прив. Тадея Цепіцького	· · ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	1
Сума К.	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	76	· ·	100	400	· ·	· ·
Одноразові запомоги одержали:						· ·	1	9	2	1	1
Від Ради повітов. Коломийської . . .	2	1	1	1	1	· ·	1	3	2	1	18
" " " Косівської	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	10
" " " Рогатинської	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	1
" Марци. Радилов. за ІІІІІ (прив.)	· ·	1	1	1	1	· ·	· ·	· ·	· ·	· ·	1
Загальна сума запомог К.	40	70	80	30	105	270	110	20	20	20	765

XII. Класифікація учеників.

(Товетий друк означає перший степень з відзначенням).

Класа приготування.

Андрусятчин Іван	Кіфяк Володимир
Бедзюк Петро	Куфлюк Степан
Берчек Тадей	Кушинревич Володимир
Болехівський Михайло	Лютий Іван
Вахняк Дмитро	Маковецький Омелян
Виретюк Василь	Мельник Николай (ст.)
Гаврилюк Степан	Мельник Николай (мол.)
Гаморак Нестор	Морський Іван
Гануцак Константин	Парнеровський Степан
Герасимович Володимир	Петрицький Александер
Грималюк Михайло	Пригульський Юліан
Григорійчук Николай	Симонович Іван
Данищук Іван	Скобальський Клим
Дідик Андрій	Соневицький Михайло
Довганюк Іван	Ставничий Мирослав
Дрогомирецький Григорій	Ткачук Тома
Свчук Петро	Хомин Володимир
Кирилович Зенон	Шинкарук Іван

4 ученикам позволено повторити іспит з одного предмету по
феріях, 1 одержав степень третій.

Класа Іа.

Бедзюк Імітре	Ільків Николай
Білинецький Кароль	Коровець Андрій
Болехівський Іван	Костюк Федір
Букшований Іван	Крушецький Яроєлав
Власійчук Іван	Лагодинський Володимир
Волянський Павло	Левицький Віктор
Гасвій Николай	Ліцовський Іван
Гасюк Омелян	Майковський Анатоль
Гнатковський Евгеній	Марчук Йоїнф
Головка Петро	Матійків Федір
Гродзіцький Петро	Назаревич Олександр
Дережицький Дмитро	Новодворський Іван
Дробовицький Николай	Павлусевич Николай

Павлюк Николай	Стефанів Клим
Прокопчук Іван	Стефурак Іван
Ришка Лев	Турянський Іван
Руденський Евгеній	Фалович Володимир
Сапович Николай	Федорів Теодор
Сенатович Роман	Федорчак Федір
Сінютович Володислав	Чужак Василь.

1 ученикови позволено повторити іспит з одного предмету по феріях, 2 одержало степень другий, 1 не класифіковано (принесено до іспиту доповняючого по феріях)

Кляса Іб.

Бехметюк Іван	Мандрусяк Василь
Буковецький Николай	Мартинюк Андрій
Вишневанюк Іван	Никифоряк Савка
Гірняк Омелян	Оробець Семен
Грабовецький Іван	Осташук Николай
Григорців Павло	Пилипюк Василь
Далаврак Петро	Решетилович Олекса
Демчук Степан	Самуляк Ілля
Колесняк Дмитро	Семеняк Николай
Корбутяк Семен	Семотюк Семен
Красій Константин	Слезюк Евгеній
Кузич Антін	Тафійчук Федір
Кузич Степан	Федак Іван
Лашинський Іван	Федюк Николай
Юцак Михайло	

5 ученикам позволено повторити іспит з одного предмету по феріях, 2 одержало степень другий, 2 степень третій.

Кляса Іа.

Антоневич Юліан	Джетнюк Франц
Балицкий Николай	Дурделя Лука
Барнич Володимир	Киселевский Константин
Бялоскурський Михайло	Корибутяк Емануїл
Бялоскурський Негро	Кузик Степан
Весоловський Василь	Кушник Евгеній
Гладій Петро	Микитчук Василь
Гавдуник Григорій	Михайлук Нестор

Могильницький Александр
Олексій Андрій
Олексій Євгеній
Пеленський Зиновій
Петришак Іван
Нотаковський Володимир
Решетилович Зиновій

Яськевич Александр

Слобода Тадей
Съміх Михайло
Тарнавецький Артур
Фицалович Юліан
Хойнацький Роман
Чолган Іван
Шепарович Іван

2 ученикам позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по феріях, 1 одержав сточень другий а 1 степень третій.

Кляса II.

Бачинський Николай
Букнований Йосиф
Гулеюк Іван
Гуцуляк Іван
Геник Антін
Геник Михайло
Глевич Александр
Гулин Дмитро
Драганич Кароль
Задурович Йосиф
Ковцияк Стефан
Колцуяк Ігнатій
Лабій Анатолій
Лицун Онуфрій

Марусик Іван
Марусик Николай
Микитюк Антін
Мосюк Петро
Мулик Теодор
Николайчук Николай
Палатинський Володимир
Підлеснюк Євгеній
Райд Віктор
Ржеховський Петро
Росткович Стефан
Слезюк Володимир
Хомин Николай
Яковчик Онуфрій

6 ученикам позволено повторити іспит з одного предмету по феріях, 1 одержав другий а 1 третій степень.

Кляса III.

Арсенич Василь
Берлад Михайло
Войчук Стефан
Бордун Олекса
Виноградник Дмитро
Гаврилюк Олекса
Галиревич Михайло
Гарасимюк Гаврило

Головацький Володимир
Герула Василь
Добринський Софрон
Дрогомиренський Николай
Дутчак Яків
Жибчин Яків
Жук Віктор
Жуцальський Петро

Зелинський Іван	Охримович Дамян
Каміньский Роман	Панталюк Іван
Кобринський Володимир	Петрів Михайло
Корняк Йосиф	Ринка Евгений
Костанцук Василь	Роєнецький Александр
Курилик Василь	Семків Лука
Лаврівський Юліан	Сивак Іван
Лопатнюк Петро	Сліпенький Василь
Луговий Степан	Слобода Михайло
Лукач Василь	Слюзар Іван
Маковійчук Василь	Стефурак Григорій
Мисевич Йосиф	Сумик Роман
Морозюк Николай	Федюк Степан
Нестайко Юліан	Фенюк Василь
Олесницький Григорій	Харжевський Антій
Осадца Михайло	Шайтицький Володимир
Осташійчук Володимир	Юранцук Юрій
Острівський Ярослав	Юркевич Олекса
	Ясельський Кароль

5 ученикам позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по ферніх, 2 одержало другий ступінь.

Клас IV.

Антонюк Олекса	Крунельшинський Йосиф
Аронець Андрій	Лакуста Іван
Базилевич Анатоль	Левицький Андрій
Бундзяк Володимир	Лейкалюк Михайло
Бялохурекий Яків	Макарушка Володимир
Винниченко Володимир	Ніцович Степан
Ганущак Николай	Навлик Франц
Герасимович Сильвестр	Навлусович Володимир
Гуцуляк Андрій	Петрийський Степан
Гелитович Іван	Продан Іван
Геник Іван	Романовський Іван
Денесюк Олекса	Романюк Михайло
Каратинський Ізidor	Сальваровський Юліан
Киселевський Зиновій	Соломянний Степан
Ковбуз Олекса	Срібний Николай
Кручак Григорій	Стасюк Василь

Тарнавецький Володимир
Терлецький Миколай

Тимків Іван
Шепарович Лев

3 ученикам позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по феріях, 3 одержало степень другий, 2 степень третій.

Кляса V.

Блоньецький Іван

Левицький Роман

Гірняк Никифор

Пімчук Петро

Дмитерко Михайло

Охримович Йосиф

Калитовецький Теодор Олег

Рацковецький Генрик

Каратинецький Сильвестр

Рудницький Іван

Колдунік Юліан

Сімінович Роман

Лабій Ярослав

Фроляк Василь

Левицький Йосиф

Чеховський Стефан

Яськевич Степан

3 ученикам позволено повторити іспит з одного предмету по феріях, 1 одержав третій степень.

Кляса VI.

Вергун Володимир

Навчук Ярослав

Войнаровський Павло

Недільський Евстахій

Григорій Іноліт

Оробець Іван

Гушул Евгеній

Оробець Степан

Дробовицький Степан

Навлусевич Іван

Завадський Евгеній

Навлусевич Николай

Киселевський Нестор

Ніогровський Теодор

Клаюнцак Станіслав

Семенюк Николай

Лакуста Святослав

Федюк Ярослав

Левицький Іван

Чупрей Іван

Масевич Володимир

Шепарович Юліян

Масевич Константина

Яцевюк Василь

3 ученикам позволено поправити недостаточну ноту з одного предмету по феріях, 1 одержав степень другий, 1 степень третій а 1 некласифікований.

Кляса VII.

Бурачинський Денис
Вахняк Дмитро

Воробець Михайло
Глиницький Петро

Кавалець Тит	Срібний Теодор
Киселевський Степан	Станецький Лев
Котелко Іван	Стрийський Іван
Оробець Василь	Филипович Александр
Павлюк Методій	Чесник Емануїл
Рубінгер Володимир	Яцків Николай
	Яшан Василь

2 ученикам позволено повторити іспит з одного предмету по
фериях, 1 одержав степені третій.

Класа VIII

Вальнер Едуард	Нопович Василь
Глущкевич Евгеній	Носацький Методій
Глущкевич Зенон	Равлюк Николай
Гузар Евгеній	Райтт Дмитро
Гоянюк Николай	Рожка Іван
Демчук Михайло	Росткович Юрій
Киселевський Юліян	Ткачук Лаврентій
Монастирський Евстахій	Харук Іван
Полєк Николай	Хомин Ілля

1 ученик одержав другий ступінь.

XIII. Шкільні підручники на шк. рік 1902/1903.

Релігія: в кл. приготовляючій: а) Більший християнсько католицький катехизм для шкіл народних; б) Коротка історія біблійна старого і нового завіта для шкіл нар. А. Тороњского; в кл. I.: Християнсько-католицький катехизм А. Тороњского; в кл. II.: Історія біблійна старого завіта А. Тороњского; в кл. III.: Історія біблійна нового завіта А. Тороњского; в кл. IV.: Літургіка гр. кат. церкви А. Тороњского; в кл. V.: Християнсько-католицька догматика фундаментальна і аполягетика А. Тороњского; в кл. VI.: Християнсько-католицька догматика частна А. Тороњского; в кл. VII.: Наука християнсько-католицької церкви Ванлера-Шюрка; в кл. VIII.: Історія християнсько-католицької церкви Ванлера-Степановича.

Язык латинський: в кл. I: Граматика Дра Самолевича і Солтийка в переводі Р. Цеглинського, Вирави Штайнера-Шайндлера-Цеглинського I; в кл. II.: Граматика як в кл. I., Вирави Штайнера-Шайндлера-Цеглинського II; в кл. III.: а) Граматика латинська Ж. Самолевича-І. Огоновського, Вирави Прухніцького-Огоновського для III. кл.; б) Cornelii Nepotis *vita* вид. Людвіка Саля; в кл. IV.: Граматика як в кл. III. і Вирави Прухніцького-Огоновського для IV. класів; крім того автори: а) C. Julii Caesaris *Commentarii de bello Gallico* вид. Беднарського і б) P. Ovidii Nasonis *carmina*, вид. Ziwsa-Skupniewicz; в кл. V.—VIII.: Граматика як в кл. III., автори: в кл. V.: Chrestomathie aus Livius вид. Golling; Овід. як в кл. IV.; в кл. VI.: Sallustius *Jugurtha* вид. Солтийка, Cicero in Catilinam I., вид. Солтийка, Vergilius, вид. Eichler-Rzepliński, Caesaris *Commentarii de bello civili*, вид. Навля; в кл. VII.: Cicero De imperio Pompei, pro rege Deiotaro, Laelius вид. Kornitzera i Vergilius як в кл. VI.; в кл. VIII. Horatius, вид. Dolnicki-Librewski, Tacitus Historiae вид. Weidner-Staromiejski.

Язык греческий в кл. III.—VIII.: 1) Граматика грека Фідерера в переводі і 2) Книжка для вирави в язиці грецькім для кл. III. і IV. Віковецький - Таборецький - Цеглинський; V.—VIII. Шенкля - Цеглинського: Автори для класи V.: Хрестоматия Ксенофonta (вид. Фідерера) і Гомерова Іліада I. вид. Шайндлера - Солтийка; в кл. VI.: Гомер і Ксенофонт як в V. і (в II. півл.) Геродот кн. IX. вид. Гольдера; в кл. VII.:

Demosthenes, вид Воткого-Шміга і Homeri Odyssea вид. Christ-Jezenicki; в кл. VIII.: Plato Apologia, Crito .ed. Christ-Lewicki, Euthyphro ed. Wohlrab, Sophocles Elektra вид. Schubert-Majchrowicz i Odyssea як в кл. VII.

Язык русский: А) Граматика русского языка В. Концовского і І. Огоновского для кл. приготовл., І. і ІІ. С. Стоцкого і Ф. Гартнера для III.—IV.; Б) Кляса приготовляюча: Школа народна ч. IV.; Руска читанка для І. кл.; Руска читанка для ІІ. кляси школ середніх; Руска читанка для ІІІ. кляси школ середніх; Руска читанка для IV. кляси школ середніх; для кляси V.: Взори поезій і прози К. Дучаковского; для VI. кл.: Хрестоматия староруска О. Огоновского; для VII. кл.: Виїмки з народної літератури українсько рускої А. Барвіньского і Руска читанка для вищих кляс школ середніх Ч. I. уста словесність А. Барвіньского; для VIII. кл.: Виїмки з народної літератури українсько-рускої XIX. віку О. Барвіньского ч. II.

Язык польский: А) Граматика польска І. Конарского для кл. приготовл. І.—ІІ.. А. Малецкого для кл. III.—IV.; Кл. приготовл. Trzecia książka do czytania; Виписи польскі т. І. вид. Прухніцкого для кл. І; Виписи польскі Прухніцкого т. ІІ. для кл. ІІ; Виписи польскі Чубка-Завіліньского т. III. для кл. ІІІ. і т. IV. для кл. ІV.; Взори поезій і прози на кл. V. Прухніцкого; Виписи польскі Тарновского і Вуйціка ч. І. для кляси VI.; Ті самі що в кл. VI. і ч. ІІ. для кл. VII. і VIII.

Язык німецкий: Кл. приготовл. Початки науки німецкого языка для IV. кл. школ народних: в кл. І. Л. Германа і К. Петеленца в переводі О. Калитовского „Вирави німецкі для першої кляси школ середніх“; в кл. ІІ: Л. Германа і К. Петеленца в переводі О. Калитовского „Вирави німецкі для другої кляси школ середніх“; в кл. ІІІ: Л. Германа і К. Петеленца в переводі О. Калитовского „Вирави німецкі для третьої кляси школ середніх“; в кл. ІV.: Л. Германа і К. Петеленца в переводі О. Калитовского „Вирави німецкі для четвертої кляси школ середніх“; в кл. III.—IV. Petelenz Deutsche Grammatik; в кл. V.: Читанка німецка Петеленца-Вернера для кл. V.; в кл. VI.: Читанка німецка Петеленца-Вернера для школ VI.; в кл. VII.: Читанка німецка Петеленца-Вернера для кл. VII.; в кл. VIII.: Читанка німецка Петеленца-Вернера для кляси VIII.

Історія і географія: в кл. I: Короткий начерк географії, Беної Матієв; в кл. II: 1) Оповідання з всесвітньої історії ч. I. Дра А. Семковича - В. Ільницького. 2) Учебник географії Дра Калитовського; в кл. III: „Оповідання з всесвітньої історії Дра А. Семковича - В. Ільницького ч. II Віки середні“, Львів 1893. 3) Учебник географії як в III. кл.; в кл. IV: Дра А. Семковича - Поляньского, Оповідання з всесвітньої історії ч. III., Час новий, Львів 1896, і Беної - Маєрський - Поляньский, Начерк географії австро-угорської монархії; в кл. V: Закшевський-Барвінський Історія всесвітна ч. I; кл. VI: Закшевський-Барвінський Історія всесвітна ч. I. і II. Левицький - Матієв Історія краю родинного; кл. VII: Гіндлі - В. I ч III і Левицький Матієв як в VI. кл.; кл. VIII. Фінкель - Гломбінський - Білецький Історія і статистика австро-угорської монархії; Левицький Матієв як в VI. кл.

Математика: кл. приготувл. Друга книжка рахункова для уч. шкіл. нар.: кл. I. - II.: 1) Учебник арифметики ч. I. П. Огоновського і 2) Мочника-Савицького „Наука геометрії з погляду“, ч. I.; в кл. III.-IV. 1) П. Огоновський „Арифметика“ ч. II. і 2) Мочника-Савицького „Наука геометрії з погляду“ ч. II.; в кл. V. - VIII: Мочник-Савицький „Арифметика і Алгебра для висн. тімі. Львів 1877“, 2) Мочник - Савицький „Геометрія для висн. тімі. Львів 1877“.

Історія природи: в кл. I. і II.: Зоольгія І. Верхратського на перший піврік, а на другий: Ботаніка Ростаффінського-Верхратського; в кл. III. 1) на перший піврік: П. Огоновський, „Фізика для низших класів гімназійських, Львів 1887“, на II. піврік: Мінеральгія Ломницького - Верхратського; в кл. IV.: П. Огоновський „Фізика для низших класів гімназійських. Львів 1897“; в кл. V.: (1. півр.) Мінеральгія і геологія для вищих кл. шкіл середніх, Львів 1900.; в 2 півр.: Ботаніка Ростаффінського - Верхратського для вищих класів; в кл. VI.: Шмідт-Поляньский, Зоольгія для вищих класів шкіл середніх; в кл.: VII.: Фізика Похмана-Савицького.

Льотіка: в кл. VII: Маудібур, Учебник льотіки.

Психологія: в кл. VIII: Pechnik Zarys Psychologii.

XIV. Відозва до родичів і опікунів.

Шкільний рік розічне ся дnia 3. вересня торжественним богослужінem, на котре мають безусловно явити ся всі записані ученики.

Запис учеників до I. класи і до класи приготовляючої буде відбувати ся 30. і 31. серпня, до вищих клас (II. — VIII) 1. і 2. вересня.

Ученики мають зголосити ся лично враз із вітцем або матерію або одвічальним надзором домовим (господарем або господинею) і предложить съвідоцтво шкільне з послідного ніврока і вишовнити 2 вишові карти, на котрих новині також точно винесати, яких предметів надобовязкових наміряють учити ся. Неправильне навіщає наукі надобовязкових предметів впливає від'ємно на оцінку пильності ученика взагалі.

Ученики, що вперше вступають до закладу, мають явити ся в товаристві вітця, матери або опікуна і предложить: а) метрику хрещення, б) съвідоцтво шкільне того закладу, де передтим побирали науку з потвердженем Дирекції, що можна їх приняти до другого закладу.

Кождий ученик, котрий зголошує ся до I. класи гімназ. або до кл. приготовляючої а ходив переднє до IV. взглядно III. класи народної школи, має предложить съвідоцтво шкільне той школи а також **съвідоцтво защіпленої віспи** найдавнішє в році перед зголошенем до гімназії або **съвідоцтво ревакцинації**.

Кождий ученик гімназиальний платить при записі 2 корони на наукові прибори а з початком другого ніврока 1 корону на закупину приборів до забави; ученики, що вперше вступають до закладу, платять крім того ще вступну таку 4 К. 20 сотиків, котру складають також ученики, що переходят з класи приготовляючої до гімназії.

Ученики класи приготовляючої платять лин вступну таку 2 корони.

Шкільна оплата вноситься на кождий піврік 40 корон а в класі приготовляючій 10 корон. Сюди оплату має ученик, що не є від неї увільнений, зложити найдаліше до шести тижнів кожного півроку.

По мисли розпорядження Вис. ц. к. Мініст. Пр. з 6. мая 1890. Ч. 8836 можуть ученики І. класи гімн., винявши репетентів, вносити подане о увільнені від шкільної оплати вже в І. півроці. Тим з них, котрі з обичаїв, нильности і предметів одержати після складу поту найменше „добру“ до кінця жовтня і викажуться належито винесеним съвідоцтвом убожества, може ц. к. Рада Шк. краєва признати увільнене від оплати під услівем, що їхній съвідоцтва за І. піврік будуть відновідати принесеним вимогам. Таке подане о увільнені має внести кождий ученик в перших 8 дінях місяця вересня.

Но паже не вільно ученикам меншати деінде, як лише там, де їм Дирекція позволить, проте поміщені учеників з початком шкільного року має бути условно застережене із сторони родичів або опікунів.

Вступні іспити до І. класи гімназіяльної і до класи приготовляючої відбудуться дия 14. липня, 1. і 2. вересня. В кождім із цих термінів рінається безусловно о принятіо ученика, а повгорене вступного іспиту чи в тім самім, чи в другім заведеню є заборонене під карото виключення зі всіх гімназій. Зголосувати ся до нового іспиту не може репробований ученик скоріше як по році в якім небудь заведеню.

Ученики, що зголосуються до І. класи гімн., мусять кінчити в сім році сонцем найменше 10. рік, а до класи приготовляючої найменше 9. рік життя.

При вступнім іспиті до класи приготовляючої мають вказати ся ученики таким засобом знання, який можуть собі придбати в III. класі народної школи, а при іспиті до І. класи гімназіяльної таким, який в IV. класі нар. школи, а крім цього мають відповісти єще слідуючим вимогам принесеним найновішим розпорядженем Вис. ц. к. Мініст. В. і Пр. з дия 2. січня 1897. Ч. 31152): 1) в мові викладовій: мають подати також письменну аналізу одного речення, імено означити в ній часті мови і їх форми та часті речення; 2) в рахунках будуть в письмених виробах увзгляднені також практичні питання із щоденного життя.

Іспити поправчі будуть відбувати ся дня 30. вересня, а іспити вступні до кляє П.—VIII. межі 5—12. вересня.

Звертає увагу родичів і опікунів, щоби з огляду на добро своїх дітей або вихованців звідували ся як найчастіше в канцелярії гімназіяльний о їх успіхах в науці і поведінку. В цій цілі визначені години від 10—11 рано кожної другої неділі (по кождім 1. і 15. дня місяця).

З а м і т к а: Всі ученики обов'язані вже від самого початку шкільного року посити приписані мундури в школі і навколо школою; звільнити від цього обов'язку на рік 1902/1903 може Дирекція лише тих учеників I. класу, котрі докажуть, що задля уважності не в силі справити собі мундур „Шкільні правила“ (§. 2.) виразно висказують, що ученикам не вільно в чому небудь відступати від приписаного крою або краєви поодиноких частин мундуру, ані взагалі вводити які небудь зміни.

